RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 38.

Måndagen den 12 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående Lag-Utskottets i Utlåtandet N:o 23 framlagda förslag till lag om allmänna värnpligten.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr Nils Petersson erhöll nu ordet och anförde: Ehuruväl redan så mycket talats i denna fråga, att man näppeligen kan härefter framkomma med något nytt deri, anser jag mig dock pligtig att, äfven jag, yttra några ord i frågan för tillkännagifvande af de åsigter, jag i densamma hyser.

Frågan om ett bättre och ändamålsenligare ordnande af landets försvar är icke ny, har man sagt. Det är sant. Den är icke ny; åtminstone erinrar jag mig henne så långt tillbaka, som min riksdagsmannaverksamhet sträcker sig; den kom redan år 1863 på dagordningen. Hvarje gång den sedermera uppträdt, har den visat sig ega en viss spänstighet, men aldrig förut i det skick den då framkommit, har den haft sådana egenskaper, som nu, eller varit så envis, om jag så får uttrycka mig.

Lifligast erinrar jag mig frågans behandling från 1877 års riksdag. Kongl. Maj:ts då till Riksdagen aflemnade värnpligtsförslag afslogs nemligen sent en lördagsafton, och man hoppades, att frågan dermed för den gången var fallen, men redan nästpåföljande Måndag försökte man, till icke blott min utan äfven fleres förvåning, att med all makt genomdrifva den så mycket omtalade beväringslagen. Det kunde icke heller undgå att väcka min synnerliga förvåning, att, sedan förslaget i öfrigt fallit, man med sådan enträgenhet ville genomföra beväringslagen; och det var vid behandlingen af denna fråga det bekanta yttrandet hördes från Hans Excellens Statsministern, att landtmannapartiet hade genom värnpligtslagens förkastande gjort sig skyldigt till försvarsvägran. Från och med den stunden har försvarsfrågan på mig gjort — jag kan icke neka dertill — ett mera ledsamt intryck; och jag har flera gånger frågat mig, om denna fråga, som man säger vara så liten, är det, och huruvida icke, då man så ifrigt önskar dess genomförande, densamma i sjelfva verket i sig innefattar något ganska stort. För min del tror jag, att det är en stor fråga.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Det stora i frågan skulle, har man sagt, ligga i fosterlandskärleken. Ja, berodde frågans framgång endast af fosterlandskärleken, tror jag den skulle få en både snar och lätt lösning; men bredvid fosterlandskärleken finnes hos frågan jemväl något annat. Jag tror, att det icke är uteslutande fosterlandskärleken, som gör att man vill drifva igenom detta förslag, utan att det äfven ligger något annat inunder. Är nu detta emellertid en stor eller liten fråga? Hvad står egentligen på, eftersom man vill med så ofantligt högtryck drifva igenom förslaget? Har man hört talas om, att det är något krig i närheten? Nej! Nå, hvad är då orsaken till denna ifver? Är det maktlystnad, är det dynastiska intressen? Hvad vet jag? Men något måste det vara, som gifvit denna fråga en så utomordentlig vigt, att den upprört den ena Riksdagen efter den andra, ja, att den upprört hela nationen.

Att våra militärer yrka på antagande af förslaget likasom af alla förslag, som afse försvarsväsendets utbildning, det anser jag ligga i sakens natur. Ty de hafva ju kriget till yrke, och jag tror, att, om de finge råda, skulle hvarje menniska blifva soldat. Men att regeringen, att andra personer, som känna till folkets ställning, vilja hafva det på samma sätt, det kan icke annat än förvåna mig, ty jag kan icke förstå, huru den, som närmare känner till förhållandet ibland folket, kan påyrka antagandet af ett förslag, sådant som detta.

Man anför i allmänhet till försvar för förslaget, att hvad som med detsamma åsyftas är så obetydligt. Det lägger icke några bördor på folket under fredstid, och blefve det krig, vore det ju allas skyldighet att gripa till vapen. För öfrigt är förslaget icke annorlunda än det, som af Kammaren antogs år 1878. Hvarifrån då allt detta motstånd? Det är dock, mine Herrar, en liten skilnad mellan 1878 års förslag och det, som nu föreligger. Man kan om det senare säga, att regeringen i detsamma af det förra upptagit hvad den velat hafva, men utelemnat allt uti detsamma, som innebar en fordran på rättvisa. Det är bara den lilla skilnaden. Det är på sätt och vis en obetydlighet — dock icke för svenska folket.

Vidare säger man, att man bör antaga detta förslag, derför att man går en oviss framtid till mötes. Javäl, men en oviss framtid går man till mötes i alla fall. Det är ju osäkert, hvad lycka det kan medföra att antaga detta förslag. Huru obetydligt det är, så skall man ändock, heter det, antaga det derför, att andra europeiska makter öka sina stridskrafter. Må vara att de det göra; men jag tror icke, att det länder till svenska nationens fördel att söka täfla med de stora militärstaterna, som sjelfva utarma sig trots sin stora nationalförmögenhet.

Man säger, att vi böra ådagalägga för Europa, att vi vilja försvara oss. Det hoppas jag, att vi skola göra genom att afslå förslaget. Men det har äfven yttrats något annat som jag redan delvis berört, nemligen att motståndet mot förslaget härrör icke af annat än egennytta och lumpna beräkningar om att blifva qvitt det tunga indelningsverket. Här kommer man till en ganska svår stridspunkt; och jag får säga, att det icke är min mening att vidlyftigt orda om detta indelningsverk och dess förhållanden. Ty det är icke så mycket en penningefråga som mer en rättsfråga, man uppkastar, då man söker

upphäfva den giltiga betydelsen af dessa knektekontrakt, hvilka blifvit högtidligen stadfästa af regeringen. När man vill annulera dessa kontrakt och söker göra troligt, att de icke hafva något värde — hvad värde skall man då våga sätta på uttalanden från statsrådsbänken och andra håll, att de öfriga frågorna nog skola blifva lösta, blott denna nu går igenom? Vi kunna omöjligen lita derpå. Hade här varit fråga blott om indelningsverket, så skulle jag varit den förste att rösta för förslaget. Men det sätt man nu använder för frågans lösning är icke det rätta, och jag vill se den jurist i ansigtet, som kan om en så beskaffad handling som ett knektekontrakt påstå, att den saknar juridiskt bindande kraft. Reformen kan icke genomföras med maktspråk; det måstå ske med rättvisa. På det sättet kunde frågan också lösas, men det sättet vill man icke använda. Det är af Herr Statsministern erkändt, att det nya förslaget icke står väl tillsammans med indelningsverket. Hvad som icke står väl tillsammans med lag och laga ordning, det är olagligt. Det borde Herr Statsministern äfven hafva erkänt. Han hade då talat rent språk.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Någon skulle kunna fråga, hvarför jag icke vill bifalla förslaget, då indelningsverket för mig icke utgör något hinder i sådant afseende. Jag svarar, att jag anser frågan för stor. Hvari består då denna storhet? Jo, man vill efter min tanke lägga för stor makt i Konungens händer. Konungens makt är redan tillräckligt stor, utan att man behöfver än ytterligare öka densamma. För att vi skola kunna gå in på värnpligtens utsträckning, fordra vi en förändring af 12 § Regeringsformen om Konungens rätt att ingå förbund med främmande makter och af 13 § om Konungens rätt att börja krig och draga hela armén ur landet. Hvad har väl ett så naket och obetydligt förslag som det ifrågavarande att göra med dessa grundlagsstadganden, torde någon fråga. Jo, genom detta lilla obetydliga förslag lägges i Konungens hand att uppbåda de sex första åldersklasserna, när helst han behagar, och insätta dem i den stående armén samt använda dem till anfallskrig. Och hvad detta betyder, tror jag icke att vi behöfva gå långt tillbaka i historien för att få veta. Den paniska förskräckelse i landet, hvarom här så mycket talas, härrör sig helt enkelt deraf, att man ännu har i friskt minne, huru det gick med 1808 och 1809 årens landtvärnsmän, hvilka instuckos i armén och fördes öfver till Finland. Nu äro väl dessa landtvärnsmän döda och kunna således ej omtala för oss, huru det tillgick, men de hafva skildrat sitt elände för sina efterkommande, och dessas berättelser hafva gjort, att man hyser en panisk förskräckelse för all slags värnpligt, beväring eller hvad som helst. Man vill icke utsätta sig för att kanske endast på grund af regentens nyck blifva instucken i armén och skickad utom landets gränser. Men, invänder man, man kan ju icke få något försvar, om icke de värnpligtige insättas i armén. Jo, det kan man. Jag skall längre fram söka att visa detta.

Jag skall nu söka framhålla hvad som gör detta förslag oantagligt. Man har sagt, att landet icke skulle ytterligare betungas genom antagande af denna lag. Ja, det beror på hur den tillämpas. Hvad jag emellertid står fast vid, det är, att den lägger för stor makt i Konungens hand utan Riksdagens hörande; ty 25 § stadgar, att Ko-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

nungen kan, då rikets försvar eller förberedelser dertill det kräfver, inkalla sex klasser af beväringen. Om en sådan Konungens makt vid de tillfällen, då *rikets försvar* det kräfver, är ingenting att säga. Men hvad menas med *förberedelser till rikets försvar?* Ett lustläger kan ju också sägas vara en förberedelse för rikets försvar! Kostnaden för indelta arméns vapenöfningar med ty åtföljande lustläger uppgår till 1,800,000 kronor. Huru många millioner skulle det då icke kosta att hålla öfningar och lustläger med hela beväringen!? Af stadgandet i 25 § 3 mom. styrkes jag ytterligare i min åsigt, att Konungen skulle kunna inkalla de sex första ålderskласserna och skicka dem utom landets gränser; ty då, enligt detta stadgande, beväringens andra uppbåd icke skulle få utan Riksdagens medgifvande vid hären användas utom de förenade rikenas gränser, så skulle följaktligen de första sex klasserna kunna utan Riksdagens medgifvande föras öfver dessa gränser; och jag vill då fråga, om man kan förundra sig öfver, att det så kallade landtmannapartiet bär räddhåga för att antaga en sådan lag.

Det har blifvit yttradt, att vi borde bifalla detta förslag för att visa utlandet, att vi vilja hafva ett försvar. Jag vill häremot anmärka, att det finnes exempel på, att ett lands ordnande af försvaret betraktats af grannarne såsom krigsrustningar, och att krig derigenom uppstått. För öfrigt tror jag icke, att Sverige numera kan tänka på att uppträda såsom eröfrare. Den tiden är för länge sedan förbi.

Återstår nu att besvara frågan: hvad vill landtmannapartiet göra för landets försvar, vill det nu icke göra någonting? Regeringen har visat sin fosterlandskärlek genom att framlägga detta förslag. Jag är öfvertygad derom, att äfven folket eger fosterlandskärlek, och det torde icke vara regeringen obekant, att landtmannapartiet önskar ett nationalförsvar. Befolkningen är icke rädd för att öfva sig till krigstjenst, men den vill icke underkasta sig militärismens jernband. En tydlig fingervisning, hur svenska folket vill försvara sig, ligger i skarpskytterörelsen; men aldrig vill detta folk gå utom landets gränser för att blifva privilegierade röfvare. Jag vill visserligen icke påstå, att ett sådant nationalförsvar är tillräckligt, utan att det också bör finnas en stam — den är oskiljaktig från en monarkisk regering; men för att vara lämplig, bör den vara så måttlig som möjligt och i öfverensstämmelse med landets förmåga att underhålla densamma. Försvarets tyngdpunkt bör emellertid ligga i nationalbeväpningen, eller en sådan folkbeväpning, som man nu förstår med landstorm, så ordnad, att vi hafva säkerhet för att icke blifva invecklade i annat krig än försvarskrig. Jag tror mig å egna och en stor del af svenska folkets vägnar kunna försäkra, att vi på det sättet skulle blifva ypperliga fosterlandsförsvarare, men aldrig några eröfrare.

Om menniskorna vore lika kloka som vissa insekter, skulle de icke behöfva bråka så mycket med försvarsväsendet. För att anföra ett litet enfaldigt exempel, vill jag blott taga en bikupa till föredöme. Der visar det sig, huru det skall tillgå att försvara sig, der visar sig ock, huru en stat bör ordnas. Staten bör väl, likasom detta lilla samhälle, hafva sin drottning eller, med andra ord, sin kung, äfvenså arbets- och vattenbi; de senare böra dock till antalet vara måttligt begränsade i förhållande till arbetsbiens antal och förmögenhet, så vida

samhället skall ega bestånd. Den stora mängden arbetsbin bör derjemte äfven hafva sin lilla gadd, när det gäller att försvara sig, sin frihet och sjelfständighet, då den hotas. Så beskaffadt bör ett nationalförsvar vara, och ett nationalförsvar måste vi hafva. Skulle regeringen vilja arbeta i en sådan rigtning, så kunde regeringen vara förvissad om, att vi alla skulle vara med derom. Men vill den gå till väga på det sätt, som nu är föreslaget, skall den i svenska folket möta en lika fast klippa som den, hvilken, efter hvad vi hört, möjligen kommer att från ett annat håll mot folkets önskningar uppresas. Enligt min öfvertygelse bör landets försvar byggas derpå, att folket blir fritt, sjelfständigt och ekonomiskt burget; bygger man på denna grund, blifver försvaret också starkt; men är landet — vi må vara rustade huru mycket som helst — så fattigt, att vi ej kunna bära kostnaderna för ett krig, äro vi, trots alla våra rustningar, ohjelpliga. Landet bör tillika vara skyddadt af humana lagar, och särskildt fäster jag vigt vid att krigslagarne, som skola tillämpas på beväringen, äro humana och sådana, att beväringen har visshet om, att den blir behandlad på menskligt sätt. Få vi sådana lagar och handhafvas de af en klok och älskad regering, skall gamla Sverige kunna försvara sig sjelft, jag är derom fullt öfvertygad, och försvaret skall derjemte blifva billigt. Till åstadkommande af ett sådant försvar vill också jag bidraga, och jag vill till en början bidraga dertill genom att yrka afslag å föreliggande förslag. Jag kan dessutom icke antaga det nu framlagda förslaget af det skäl, att detsamma, enligt min åsigt, går i reaktionär rigtning. Jag vill icke, att svenska folket skall smidas in i militarismens bojor och således blifva beslägtadt med Preussen, hvarifrån jag ber Gud bevara oss.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr Hans Johnsson: Jag begärde ordet för att till bemötande upptaga åtskilliga yttranden, som under Lördagens diskussion blifvit fälda, men som jag blifvit förekommen af en föregående talare, så får jag i korthet tillkännagifva, att jag instämmer i Herr Liss Olof Larssons yttrande. Jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr Lasse Jönsson: I anseende till den långvariga diskussionen afstår jag från ordet, och inskränker mig till att yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts som Utskottets förslag.

Herr Gunnar Eriksson: För att icke onödigtvis förlänga diskussionen, skall jag inskränka mig till att hos Herr Talmannen yrka afslag å så väl den Kongl. propositionen som Utskottets förslag.

Herr Olof Andersson i Lyckorna: Jag afstår från ordet och yrkar afslag å såväl den Kongl. propositionen som Utskottets förslag.

Herr Grenander: För att i min mån undvika att bidraga till förlängande af den redan mer än nog långt uttänjda diskussionen, tillåter jag mig endast att, med åberopande af de utaf med mig i ämnet liktänkande anförda skäl, helt enkelt yrka bifall till Lag-Utskottets nu under behandling varande utlåtande.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

I detta yttrande instämde Herrar *Berglöf* och *J. Sandvall.*

Herr Anders Bengtsson: Under denna långvariga diskussion hafva så många skäl blifvit anförda såväl *för* som *emot* det föreliggande förslaget, att väl hvar och en hunnit stadga sin öfvertygelse i denna stora och vigtiga fråga. Jag skall derför icke vidare upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts nådiga proposition som Lag-Utskottets förslag i föreliggande fråga.

Herr Lind: Då redan så mycket blifvit yttradt å båda sidor, återstår för mig icke mycket att säga, som kan tjena till belysning i saken, och vill jag således blott gifva min ståndpunkt till densamma tillkänna och tillika säga, att de Herrar, som förfäkta förslagets antagande, icke skola lyckas inbilla oss, att det nödvändiga vilkoret för att värna vårt lands frihet och sjelfständighet skulle bestå i tillskapande af nya härar, större än att vårt lands materiella tillgångar mäkta dem underhålla. Tvärtom skulle detta leda till motsatsen af hvad man åsyftat och inleda vårt land i förvecklingar, dem det är oss möjligt att nu undvika.

Det var med en djup känsla jag fick höra hotfulla ord från regeringsbänken, hvilka i flesta fall redan äro besvarade. En sak kan jag dock icke undgå att påpeka.

Med förundran hörde jag en högt ärad talare yttra, angående ifrågasatta skyldigheten för de värnpligtige att, vid särskild straffpåföljd, vid afflyttningar för närmaste kompanibefäl uppgifva det ställe, till hvilket de ämnade flytta. Han sade nemligen, att derför i allmänhet endast behöfdes en liten promenad. Jag ber dock att få meddela den värde talaren den upplysningen, att inom flera orter och åtminstone i den ort, jag har den äran att representera, det skulle kunna inträffa, att, till följd af denna föreskrift, den värnpligtige finge tillryggalägga tolf à tretton mil fram och åter för att göra en sådan anmälan. Detta kan väl icke kallas en liten promenad, då härtill skulle åtgå flera dagsverken. Bättre skulle det väl vara, om den värnpligtige finge välja sin vistelseort, hvarhelst han sjelf behagade, endast med skyldighet att då som nu för vederbörande presterskap anmäla afflyttningsorten och presterskapet ålades att till närmaste kompanibefäl rapportera om och hvarthän den värnpligtige flyttade. Det är ingalunda någon lätt sak vid flyttningar nu för tiden på landsbygden, der man har milslånga vägar till pastor, och merendels få de flyttande göra tvenne sådana promenader för att få sitt utflyttningsbevis, och jag tror bestämdt, att promenaderna till kompanibefälet blefve mångdubblade och försvårade innan man kunde få sin flyttningsanmälan uppfyld. Man har vidare yttrat, att de lumpna kronor, indelningsverket kostade hvarje rust- och rotehållare, vore en sådan bagatell, att man derom icke borde ens tala. Det är icke några lumpna kronor, mine Herrar. Jag känner flera orter, som äro så betungade genom rustningen och roteringen, att rust- eller rotehållaren der knappt har sin nödtorftiga bergning på sitt hemman, än mindre under hela sin tid kan samla ens den ringaste förmögenhet att efterlemna åt sina barn; åtminstone är

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

i den ort, jag tillhör, der vi sitta på våra små, inskränkta jordtorfvor, rustningen och roteringen den tyngsta af alla våra bördor. Kunna Herrarne vid sådant förhållande tänka sig, att vi skulle gå in på förslaget om allmän värnpligt, så länge rustningen och roteringen fortfara? Dock är derom redan så mycket taladt, att jag kan öfvergå till något annat. Jag vill endast uttala såsom min åsigt, att om vi än stå här mot hvarandra aldrig så länge och diskutera om försvarsfrågans rätta lösning, så skall det likväl icke lyckas Herrarne att få sin vilja fram, med mindre vi röna tillmötesgående och beredas lindring i rustningens och roteringens tunga börda.

Jag har läst i de gamla domarereglerna att »menige mans bästa är den yppersta lagen». Om vår högt ärade regering och våra motståndare skulle vilja ställa så till, att våra lagar blefve till fördel för den menige man, och åsyftade hans bästa, så skulle deri vårt bästa försvar vara att söka.

Såsom jag redan nämnt, kan jag icke och behöfver icke upptänka några nya skäl för det framlagda förslagets förkastande, hvarför jag, med instämmande såväl i den af Herr Anders Persson med flere afgifna reservation som i Herr Liss Olof Larssons yttrande, inskränker mig till att yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag.

Herr J. E. Johansson i Forneby: Efter de många sakrika yttranden, som blifvit fälda, och särskildt af Herr Liss Olof Larsson, så skulle jag kunna inskränka mig till den förklaring, att jag i hufvudsak instämmer med honom, men jag kan dock icke undgå att yttra några ord i denna stora och vigtiga fråga. Jag vill dervid icke upptaga tiden med att upprepa innehållet i det knektekontrakt, som jag håller i min hand, sedan flera särskilda sådana redan blifvit upplästa, men jag vågar anse dem lika *heliga* och *kraftiga* i fråga om *våra rättigheter*, som angående våra skyldigheter, hvilka vi hittills redligen uppfylt. Mine Herrar, om våra deri tillförsäkrade rättigheter och friheter skola från oss borttagas, så måste också våra derigenom åtagna skyldigheter försvinna. Om och när ett sådant förslag framlägges, så är jag öfvertygad om, att vi skola blifva eniga om ett betryggande försvar, som lämpar sig efter våra förhållanden. I detta afseende instämmer jag i Herr Carl Ifvarssons yttrande på förmiddagen, ty, mine Herrar, det går ej an att bortresonnera betydelsen af knektekontrakten genom någon advokatyr. Rust- och rotehållare hafva trott och lefva fortfarande i den öfvertygelsen, att Riksdag och regering skola skipa rättvisa i det ena fallet så väl som i det andra. Derför kommer jag icke att rösta för någon som helst utsträckning af vare sig värnpligt eller beväringsöfningar, förrän underhållet af den behöfliga stammen blifver fördeladt på alla medborgare efter hvars och ens förmåga att dertill bidraga, det vill säga öfvertages af staten gemensamt.

Herr Statsministern yttrade, som jag vill antaga i största välmening, att landtmannapartiet icke borde lita på sin makt utan på det rättvisa i sin sak, ty eljest skulle det blifva farligt för partiet. Jag tror dock ej mycket på denna fara, ty landtmannapartiet begär icke någonting annat än rättvisa och jemlikhet i bördor med öfriga sam-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

hällsklasser och medborgare. Men regeringen och vårt motparti böra icke heller lita på sin makt till utöfvande af annat än *rättvisa* — ty de löpa eljest minst lika stor fara.

I Första Kammaren lärer Hans Excellens Utrikesministern hafva yttrat, att rust- och rotehållarne tänka så mycket på sina knektekontrakt, att de glömma att de ega ett fosterland. Nej, mine Herrar, just genom knektekontrakten och deraf följande utgifter och trakasserier hafva vi en nästan ständig påminnelse om fosterlandet och dess försvar. Jag fruktar deremot, att den privilegierade jordens egare och de öfriga personer, som icke äro betungade af ordinarie rotering, snarare glömt både sitt fosterland och att knektekontrakt finnas, som hårdt anlita *våra* kassor, då deremot dessa Herrar äro från dylik hemsökelse befriade och endast tänka på att försvara sina kassakistor.

På de skäl, som blifvit i reservationen anförda, på grund af våra knektekontrakt, på grund af 1873 års riksdagsskrifvelse om dessa frågor och hvad i öfrigt vid flera föregående riksdagar denna Kammare beslutat, tager jag mig friheten yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets betänkande.

Herr *Gustaf Carlsson* instämde med Herr J. E. Johansson.

Herr Olof Larsson i Häste: Efter det så många talare förut haft ordet och diskussionen så länge fortgått och numera antagit formen af en öppen votering, vill jag endast, Herr Talman, gifva tillkänna och till protokollet få antecknadt, att jag kommer att rösta för afslag på Lag-Utskottets betänkande.

Redan vid den första genomläsningen af det Kongl. förslaget fann jag, att då det icke öfverensstämde med grunderna i 1873 års riksdags skrifvelse, förslaget vara oantagligt, och mina åsigter derom hafva icke under diskussionen blifvit förändrade. Något hot om denna Kammares upplösning eller om ministèrens afgång eller Herr Statsministerns eller öfriga här af Herrar Statsrådens under förliden Lördag uttalade temligen storslagna ord och skarpa yttranden för att få frågan att gå igenom, komma icke heller att något inverka på min öfvertygelse.

Jag tror, att folkets valda ombud böra hafva fullständig frihet, och hoppas att de äfven komma i tillfälle att utöfva den.

Herr J. Andersson i Knarrevik: Jag skall endast be att få till protokollet antecknadt, att jag röstar rent afslag till Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag.

Herr Fredrik Andersson: Då diskussionen redan har temligen långt framskridit, och då så många talare redan yttrat sig i frågan, kan jag naturligtvis för min ringa del icke hafva någonting att tillägga. Jag har endast velat gifva tillkänna, att jag tillhör dem, som yrka afslag. Skälet för denna min åsigt beror icke på, att jag tillhör det ena eller andra partiet, ej heller fäster jag mig vid det allmänna omdömet, utan skälet, hvarför jag kommer att rösta för afslag, är min egen bestämda öfvertygelse, att det föreslagna ordnandet af vårt försvarsväsen i allmänhet icke hvilar på någon rättvis grund.

Herr Key: Då jag nu andra gången tager till ordet i denna fråga, behöfver jag verkligen vördsamt anhålla om tillgift för det jag, om än helt kort, upptager Kammarens tid. Jag har dock ansett mig böra säga några ord med anledning af uttalanden, som blifvit gjorda under dessa dagars debatt. *Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten.* (Forts.)

Man har först och främst återupprepat ogillande omdömen om den så kallade kompromissen och ånyo fägnat sig öfver dess förmenta undergång. 1873 års kompromiss hade tre särskilda ändamål. Det första var att närma regering och representation till hvarandra och bereda ett ömsesidigt tillmötesgående; det andra var att närma de båda Kamrarne till hvarandra och minska motsatsen dem emellan, och det tredje var att förena grundskatte- och indelningsverksfrågorna med hvarandra i allmänna uppfattningen. I verkligheten voro de detta längesedan. När man säger kompromissen vara *upphäfd*, så kan detta delvis vara sant personer emellan, dessa kunna ombytas och förändras. Kamrarne kunna närma eller fjerma sig hvarandra. Regering och representation kunna närma och fjerma sig hvarandra. Men den tredje omständigheten: sammanbindningen af grundskatter och indelningsverk i ändamål att afskaffa dessa, den kan aldrig blifva upphäfd. *Denna* del af kompromissen är oförgänglig, den skall öfverlefva hvarje misslyckadt försök till utveckling af försvarsfrågan. Den skall öfverlefva goda och dåliga konjunkturer, ministrar och riksdagsmän ända till dess att denna dubbelreform samtidigt blifvit genomförd. I detta hänseende skapades icke något konstladt eller något nytt. Det var ett erkännande af ett befintligt, af ett hela vårt svenska samhälle genomgående sammanvuxet sakförhållande.

Jag har visserligen antecknat åtskilligt af hvad här under diskussionen yttrats, och om jag icke fruktade att missbruka Kammarens tid, skulle jag till besvarande upptaga åtskilligt af hvad som anmärkts, naturligtvis icke något af det, som rört mig personligen, utan af hvad som gält sjelfva saken. Jag vill dock icke göra det. Jag vill blott i detta ögonblick, då ett allmänt missmod tyckes råda, icke blott en misströstan på den sidan, som vill bifalla till förslaget, utan ock en misstämning på den sidan, som nödgas afslå det, jag vill, säger jag, i detta ögonblick erinra om ett tillfälle under en annan riksdag, då kanske en ännu större misstämning än för närvarande var rådande. Det var vid 1840 års riksdag, således för nära ett halft sekel sedan. För alla eldiga och förhoppningsfulla sinnen, som mäta afstånd och svårigheter i fogelperspektiv, är det ganska naturligt att öfvergå från en ytterlighet till en annan, från förhoppningarnes öfverdrift till missmodets otålighet. Det var under ett dylikt ögonblick Sveriges störste då lefvande skald »sjöng ut» sitt vemod öfver den tidens händelser på följande sätt:

»På branten af den stora frågan:
skall Svea vara eller ej?
ja svara hoppet och förmågan,
men hushållsandan svarar *nej*».

De, som då sutto på de anklagades bänk inför sången, voro den tidens frisinnade och som den tiden sade nej. De äro nu visst icke

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

mindre för sina åsigter ärade än de män, som då ansågo sig befogade att göra dem förebråelser. De män, som då sade nej, äro nu erkända i ett ännu bestående fritt Sverige, och jag är öfvertygad, att femtio år härefter skall man icke heller om de män, som till detta förslag säga nej, vilja påstå, att *de* stält Sverige på branten af sin undergång. Tvärtom kan man hoppas och förmoda, att när det visat sig, att detta kanske sista försök att på partiel väg lösa försvarsfrågan varit förgäfves, man skall å begge sidorna komma lättare öfverens än hittills kunnat ske. Jag vill i detta hänseende endast påminna om hvad hittills, så vidt jag erinrar mig, under diskussionen ej påpekats. Det förslag, som år 1878 af landtmannapartiet framlades, innebar samma utsträckning af värnpligten, som nu är ifrågasatt, och dertill 90 dagars öfning eller 3 gånger så lång som den nu föreslagna; men ändock veta vi alla, att intet missnöje, ingen oro eller förskräckelse då rådde inom landet. Och hvarför icke? Jo, derför att landets mening var *för* saken, och att förslaget just angaf det sätt, hvarpå landet önskade, att frågan måtte lösas. Och om landsbygdens mening var i det fallet bestämd, tror jag, att icke så få tecken tyda på, att ett omslag till samma mening håller på att ske i våra städer. Åtminstone tror jag det vara fallet med det lägre borgerskapet och handtverkarne, att de äro långt mera välvilligt stämda mot landtmannapartiet än för 10 år sedan var händelsen. Ett gifvet faktum är, att, då landtmannapartiet hade hela pressen, icke blott hufvudstadspressen utan äfven landsortspressen, mot sig åren 1871, 1875 och 1877, så är nu, om icke alla, åtminstone rätt många af landsortstidningarne på landtmannapartiets sida och för dess sträfvanden.

Herr Hans Andersson: Då Herr Liss Olof Larsson i sitt anförande uttalat hufvudsakligen detsamma, som jag tänkt säga, och detta på ett vida bättre sätt, än jag kunnat göra, inskränker jag mig till att instämma med honom och yrka afslag å så väl Kongl. Majt:ts som Utskottets förslag.

Herr Königsfeldt: För att icke onödigtvis förlänga diskussionen, ber jag att få instämma med Professor Hammarskjöld och yrka bifall till förevarande punkt af Lag-Utskottets förslag.

Herr Westman: Jag skall bedja att få instämma med Herr Liss Olof Larsson och yrka afslag å det föreliggande förslaget.

Herr E. P. Jonsson: Herr Grefve och Talman! Som indelningsverkets och roteringsskyldighetens afskrifning icke är satt i samband med allmänna värnpligtens införande, får jag i det skick, hvari frågan nu befinner sig, yrka afslag så väl å Lag-Utskottets förslag som Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

Då rotehållarne i kontrakt, som äro ingångna emellan Kongl. Maj:t och kronan, å ena, och rotehållarne, å andra sidan, förbundit sig att hålla båtsmän mot att vara befriade från utskrifningar, hvilket ytterligare är tillförsäkradt i 73 § Regeringsformen, som föreskrifver, att »inga nya pålagor, utskrifningar af manskap eller af penningar och

varor må hädanefter utan Riksdagens fria vilja och samtycke — — — påbjudas, uppbäras eller fordras», och då vi nu hafva skyldighet att underhålla båtsmän, kunna vi icke medgifva att utsända våra söner och drängar till allmän värnpligt, förr än roteringsskyldigheten blifvit undanröjd.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Skola knektekontrakten fortfarande vara gällande *mot* rotehållarne på så sätt, att dessa äro skyldiga hålla båtsmän, vill jag, att kontrakten äfven skola vara gällande till rotehållarnes fördel, så att dessa äro befriade från utskrifning för sig, sina söner och drängar, intill dess skyldigheten att hålla båtsmän blifvit afskrifven.

Som jag förut sagt, yrkar jag afslag så väl å Lag-Utskottets förslag som den Kongl. propositionen.

Herr J. F. Carlsson: Då man står inför afgörandet af en fråga af så vigtig art som den förevarande, må det icke förtänkas en medlem af denna Kammare, att han icke med tystnad lägger sin voteringssedel i urnan. Detta är det hufvudsakligaste skälet hvarför jag begärt ordet, men jag skall äfven bedja att, när jag nu fått det, med några ord få vidröra den föreliggande frågan.

Det förslag Kongl. Maj:t framlagt kan väl anses vara det oskyldigaste, som någonsin blifvit framlagdt. I förslaget förutsättes nemligen icke en enda dags öfning mera, än vi för närvarande hafva, och i fråga om penningeuppoffring är det lika anspråkslöst, men ändå skulle det hafva en så besynnerlig verkan, att vår försvarsstyrka skulle derigenom i högst väsentlig mån ökas; ty så har Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet sagt i den Kongl. propositionen, och detta påstående har Lag-Utskottet till yttermera visso bekräftat. För min del vågar jag betvifla, att vi derigenom skulle i allra ringaste grad stärka vårt försvarsväsende, ty vore det så, att försvaret stärktes genom, så att säga, papperssoldater, då vore det icke svårt att få ett starkt försvar. Jag förmodar likväl, att det icke går så lätt för sig. Man kan visserligen fråga: hvarför sätta sig så emot denna lag, då dermed icke afses någon längre öfningstid? Man har verkligen skäl att betvifla, att det ligger någonting bakom detta förslag, ty ehuru i den Kongl. propositionen icke omnämnes någonting om vidare utsträckning af öfningstiden, har dock Lag-Utskottet angifvit den väg, hvartill det skulle leda, då det säger: »denna till sin princip sålunda redan godkända allmänna värnpligt åsyftar det Kongl. förslaget att vidare ordna och utveckla. Här har man temligen tydligt angifven den rigtning, regeringen sedan ville gå för vårt försvarsväsendes ordnande, och vi finge då denna värnpligtslag utan minsta lindring i rust- och roteringsbördorna. Jag vågar fråga: tro Herrarne denna lag vore lycklig för landet? Jag tror det åtminstone icke, och jag tror icke heller, att den vore lycklig ens för regeringen sjelf.

Innan jag lemnar ordet, skall jag bedja i största korthet få bemöta några skarpa ord, som dels från statsrådsbänken och dels från andra håll blifvit fälda mot det parti, jag räknar mig tillhöra. Jag vill då först endast beklaga, att man från det hållet, för att genomdrifva en sak, begagnar sådana argument, som här skett; jag tror icke saken vinner mycket derpå. Hvad särskildt beträffar det yttrande, som i dag

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

fälts af representanten på karlstadsbänken, att »landtmannapartiet utgör en despotisk stat i staten», ville jag till den ärade talarens besvarande ställa den frågan, i hvilket afseende landtmannapartiet visat sig despotiskt? Har landtmannapartiet någonsin försökt undertrycka annans rätt eller har det undandragit sig hvad det bort göra att bidraga till landets försvar? Nej, det har partiet icke; det fordrar endast rättvisa och deri ligger väl icke någon despotism. Jag tror den ärade talaren gjort bäst i att icke begagna detta uttryck, ty finnes någon despotism, så är det på ett annat håll, men icke hos landtmannapartiet.

Jag anhåller att få yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Herr Olof Jonsson: En hvar af Kammarens ledamöter skulle kanske med skäl kunna göra sig den frågan: hvad har den herrn att säga nu, sedan närmare nittio talare yttrat sig i denna fråga, och jag skulle då vilja svara, att för den, som icke vill göra sig skyldig till ett upprepande af hvad som redan förut blifvit sagdt, blir det icke synnerligen mycket.

Jag lemnar således den inverkan, som knektekontrakten och dylikt kan anses hafva på frågan, och vill jag endast söka göra en liten efterskörd utur den synpunkten: kan ett bifall till denna lag föra oss närmare det mål vi alla vilja nå, ett betryggande försvar? Svaret på denna fråga blir beroende på, huruvida ett bifall till denna lag verkligen skulle kunna så stärka vårt försvar, att vi derigenom i någon mån vunne målet: ett betryggadt försvar? Af statsrådets ledamöter och de flesta talare, som yrkat bifall till förslaget, är allmänt erkändt, att detta lagförslag endast skulle vara en grund, hvarpå vidare kunde byggas, men i och för sig sjelft vore förslaget alldeles otillräckligt och endast ett första steg. Då man således är ense om, att förslaget i och för sig icke har någon stor betydelse, återstår att undersöka, huruvida icke ett bifall till förslaget skulle verka hindrande för den slutliga lösningen af försvarsfrågan. Då man betänker, hvilka orsaker föranledt afslag å de olika förslag, som under de senare femton åren framkommit angående ordnandet af vårt försvar, måste man medgifva, att tvenne stora från hvarandra åtskilda intressen föranledt detta. Å ena sidan hafva vi rust- och rotehållarne, som anse sig fullkomligt berättigade att icke gå in på någon ny försvarsorganisation, med mindre än att roteringen och indelningsverket samtidigt afskaffas eller åtminstone bestämmes när sådant skall ske; och å andra sidan finnas många, som anse, att indelningsverk och grundskatter icke hafva med den saken att skaffa och som derföre af sitt, som de påstå, berättigade intresse skulle se, att försvaret stärktes utan att indelningsverk och grundskatter afskaffades.

Om vi nu tänka oss, att ett bifall till detta lagförslag skulle i någon mån stärka vårt försvar, utan att dock göra tillfyllest, så måste man på samma gång erkänna att de skiljaktigheter, som nu finnas, skulle blifva ännu större genom ett bifall till förslaget, ty det är alldeles gifvet, att den del af representationen, som nu vill gå in på för-

slaget, hade ännu mindre skäl att framdeles, då ett slutligt ordnande af försvarsfrågan förekomme i samband med indelningsverkets och grundskatternas afskaffande, lemna sitt bifall till en sådan lösning; likasom att den andra sidan icke finge större skäl då än nu att uppgifva den position, som den anser vara grundad på rättvisa och billighet, för att gå det motsatta intresset till mötes.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag kan således icke finna, att ett afslag på denna lag kan i någon mån lända till skada för en blifvande grundligare organisation, utan skall ett afslag tvärtom just påskynda en sådan. Man skulle visserligen kunna säga, att, om vi — det Gud förbjude — blefve utsatta för krig, och detta skedde innan vi hunnit skaffa oss ett verkligen betryggande försvar, så skulle denna lag hafva varit af ganska stor vigt och betydelse. Ja, detta är möjligt. Men det står icke i vår förmåga att beräkna, när detta slag kan komma. Ty lika väl, som det kan komma, innan vårt landtförsvar hunnit ordnas, lika väl kan det anstå till den dag, då denna fråga blifvit löst, och som den slutliga lösningen måste, efter hvad jag sökt visa, anses blifva framflyttad, om lagen skulle antagas, så torde ingen kunna påstå, att ett afslag kan förstora denna möjliga fara.

Under den långa debatten om denna sak har månget hetsigt ord blifvit fäldt från båda sidorna. Man har äfven uttalat ett starkt klander emot regeringen och i synnerhet emot dess främste man. Jag för min del vill icke deltaga uti ett sådant klander, ty, hvilken åsigt vi än må hysa, äro vi dock skyldiga att respektera hvarandras tänkesätt och böra icke tillskrifva hvarandra oädla bevekelsegrunder.

Om emellertid detta lagförslags fall skulle medföra följder, som jag för min del gerna skulle vilja undvika, skall detta dock icke hindra mig att yrka afslag på förslaget; men på samma gång jag gör detta, vill jag uttala min tacksamhet till de personer, som möjligtvis icke vidare komma att i egenskap af ledamöter i regeringen deltaga i behandlingen af denna fråga.

Herr Thomasson: Då jag försummade att begagna ordet i den ordning, det först gafs mig, och det på detta sena stadium af förhandlingen, är det min pligt att nu fatta mig ännu kortare än jag redan då skulle hafva gjort. Jag vill derföre nöja mig med att i största allmänhet angifva min uppfattning af frågan och min ställning till densamma.

Långt ifrån att klandra, är jag tvärtom regeringen tacksam för att den, oaktadt alla dess föregående försök till en tidsenlig ombildning af vårt försvarsväsen, strandat mot denna Kammares motstånd, likväl icke förtröttats, icke låtit frågan falla, utan ånyo framlagt ett förslag, denna gång afseende endast att bringa ordning och kontroll i vår beväringsinstitution och att i någon mån stärka den försvarskraft, denna institution innebär, — ett förslag, hvilket, på samma gång det erbjuder betydande och obestridliga fördelar, kräfver så ringa både personlig och finansiel uppoffring, att regeringen haft fullt skäl att antaga, att det af alla meningsfraktioner inom Riksdagen skulle mottagas med välvilja, helst dess antagande icke skulle förhindra, utan

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

tvärtom med nödvändighet framtvinga den allmänt önskade slutliga lösningen af de sammanlänkade frågorna om, å ena sidan, försvarsväsendets definitiva ordnande och, å den andra, afskrifning af grundskatterna och aflyftande af rust- och roteringsverkets bördor.

För min del har jag inom Lag-Utskottet lifligt understödt förslaget och varit med om de ändringar, som i den Kongl. propositionen der vidtagits, alla åsyftande att undanrödja de stötestenar, man förmenade att förslaget i sin ursprungliga form innehölle till men för dess framgång isynnerhet i denna Kammare. Det är naturligt, att jag med sådan uppfattning djupt skulle beklaga, om förslaget fölle, icke blott och icke ens hufvudsakligen för förslagets egen skull, utan mest derför, att det skulle för mig utgöra ett ytterligare bevis till de många, jag redan fått under försvarsfrågans föregående behandling, att försvaret i den allmänna folkföreställningen blifvit något af ytterst underordnad betydelse, en mycket ovigtig, för att icke säga onödig sak, och att det härutinnan nu gått så långt, att svenska folket icke mera lärer kunna väckas ur den säkerhetssömn, hvari en ännu icke sjuttioårig fred hunnit invagga detsamma, genom något annat än ett landet förödande krig; det skulle visa, att hos svenska folket icke mera finnes en enda flägt af den anda, som lifvade våra förfäder, då de under Engelbrekt, under Sturar, Gustaver och Carlar, lugnt och storsinnadt offrade sin sista skärf, stälde sin ende son i ledet och gåfvo sitt eget lif för fosterlandets frihet och sjelfständighet. Ja, sjelfständigheten, det var det enda man icke ville offra; denna sak, som nu står så lågt i kurs, att man för dess bevarande icke synes vilja göra ens den minsta personliga insats! Jag har så länge, jag kan minnas tillbaka, varit stolt öfver att vara svensk. Jag lärde det i god tid af min far, som var rust- och rotehållare och hade tillika varit riksdagsman i det gamla bondeståndet. Jag lärde det genom hans varma skildringar af den offervillighet svenska folket alltid lagt i dagen, då det gält att värna om fäderneslandet, detta fädernesland, som efter hans gammaldags begrepp var det främsta och högsta föremålet för medborgerlig kärlek och hängifvenhet. Jag skall, så länge jag lefver, vara stolt öfver en far, som bibringat mig en sådan uppfattning af fosterland och medborgarpligt, men med min nationalstolthet skall det vara slut, om äfven detta lilla steg att ordna och stärka vår försvarskraft tillbakavisas af dem, som i främsta rummet göra anspråk på att vara svenska folkets representanter. Jag hoppas dock ännu, att så icke skall ske. Jag kan icke tro, att landtmannapartiet verkligen vill vinna en seger, som kunde varda ödesdiger för partiet sjelft, och hvilken i alla händelser — man behöfver icke vara spåman för att säga det — framtiden icke skulle komma att räkna bland de ärorika.

Jag kommer sålunda att rösta för bifall till förslaget och anhåller till en början om Kammarens bifall till den nu föredragna paragrafen.

Häruti förenade sig Herrar *Lindmark*, *Björn*, *Gilljam*, *Peyron*, *Lovén*, *Granlund*, *Ekdahl*, *Löwenhielm*, *Flensburg*, *Östling*, Grefve *Wachtmeister*, *Berlin*, *Lindgren*, *von Rehausen*, *Burman* och *Widmark*.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts).

Herr Harald Ericsson: Då jag af mina sympatier för ett ökadt och väl ordnadt försvar föranledes att, oaktadt vissa betänkligheter emot det nu föreliggande förslaget, ställa mig i deras led, hvilka yrka bifall till detsamma, så sker detta under uttrycklig protest deremot, att ett bifall måtte tydas så, att samma förslag måtte komma att utveckla sig till ett härordningsförslag, grundadt efter preussisk modell. Jag hoppas deremot, att det beslut, som jag föreställer mig, att Kammarens majoritet i dag kommer att fatta i denna fråga, skall gifva regeringen en fingervisning om, att, då hon nästa gång framlägger ett förslag, detta må vara grundadt på våra gamla förhållanden och bygdt på en bofast stam jemte ökad och mera öfvad beväring. När ett sådant förslag framkommer, vågar jag påstå, att det skall kring sig samla en pluralitet, som kommer att bryta alla hinder, som nu ligga i vägen för ett ändamålsenligt ordnande af vårt försvar.

Herr Smedberg: På sätt Kammaren finner af den vid Utskottets utlåtande fogade reservationen, har jag icke kunnat biträda vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller det af Utskottet framlagda förslag i denna fråga. Då jag således nödgas yrka afslag derå, är detta icke för förslagets eget innehålls skull — ty det sammanfaller i det närmaste med det allmänna värnpligtsförslag, som af denna Kammares majoritet framlades vid 1878 års riksdag och af hvilket det nu framlagda kan sägas vara en afskrift — utan derför att detta förslag saknar de vid nämnda riksdag dermed förenade bundsförvandterna, nemligen förslagen till ny härordning, ombildning af krigslagarne, aflösning af grundskatter med mera. Detta förslag är således endast en lösryckt del af hvad, som förut förelegat till Riksdagens pröfning. Denna, så att säga, lösryckta del lemnar oss i ovisshet om meningen, på hvad grund ett nytt härordningsförslag skall kunna byggas, om det skall ske uteslutande på allmänna värnpligtens grund eller på indelningsverket och dess bibehållande eller om det skall grundas på en värfvad stam med beväring. Det är derför jag icke kan biträda det nu föreliggande förslaget, att det, som sagdt, lemnar oss i denna ovisshet.

På samma gång jag uttalar detta, vill jag också i likhet med en föregående talare uttala den meningen, att befolkningen i min hemort, och, som jag tror, i hela landet, önskar icke ett förslag, uteslutande bygdt på allmän värnpligt, utan den vill hafva ett härordningsförslag, som är grundadt på och utgöres af stam med beväring, en stam aflönad af staten eller legd och aflönad af folket i dess helhet efter hvars och ens skatteförmåga, så att alla ojemnheter och orättvisor måtte blifva utjemkade; och äfven beväring med lämplig dagaflöning, i synnerhet för de mindre bemedlade, som, så att säga, stå under strecket eller nedanför rust- och rotehållare, så att de kunna uppfylla sina pligter och fullgöra sina öfningar i fredstid och icke vara nödsakade att öfvergifva fäderneslandet.

Då jag troligtvis icke kommer att deltaga i någon öfverläggning om ett nytt härordningsförslag, hvilket synes mig vara mycket aflägset, har jag velat till protokollet uttala min mening härom och yrkar

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

för min del afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som Lag-Utskottets nu framlagda förslag i denna fråga.

Herr *Bäckström* förenade sig med Herr Smedberg.

Herr Lyth: Då det föreliggande Lag-Utskottsförslaget i den 47 § säger sig icke afse Gotland och dess befolkning, hade visserligen jag såsom representant från den lilla öprovinsen icke ämnat yttra mig i frågan. Men då så många farhågor och skrämskott blifvit under diskussionen såväl i dag som i Lördags framstälda om de stora olyckor, som komma att öfvergå vårt land, ifall denna lag antages, har jag ansett det vara min pligt att i hvad på mig ankommer visa origtigheten af en sådan uppfattning. De bevis som jag vill lemna äro icke teoretiska, utan stödda på erfarenheten. Jag har här i min hand också en värnpligtslag, nemligen konventionen angående Gotlands nationalbeväring, och skall med få ord tala om för Kammaren lagens innehåll i dess hufvuddrag. Den ålägger oss att ifrån femtonde till och med trettionde året stå i första linien. I senare tider har åldern blifvit framflyttad från 18:de till 30:de året, alltså tolf år med sex dagars öfning årligen. Andra linien, eller infanteriet, innefattar män mellan 30 till 40 år och är underkastad öfning så ofta militärbefälet anser detta behöfligt. Tredje linien, eller landstormen, utgöres af dem, som äro mellan 40 och 45 år. Sedan kommer reserven ifrån 45:e till 50:e året. Slutligen, mine Herrar, äro vi skyldige att från femtionde året och så länge vi lefva bidraga med arbete vid krigstillfälle efter krafter och helsa. Detta är vår värnpligtslag, och jag hemställer, om Kammaren icke måste medgifva, att den är vida strängare än den, som nu här föreligger till antagande. Jag ber vidare att få erinra Kammaren, att Gotland är roteradt och att grundskatterna der äro ganska höga; och ändå äro gotländingarne ett förnöjdt och lyckligt folk, ändå älska de djupt och innerligt sitt fosterland, under hvars skyddande lagar de fritt och tryggt få arbeta och sköta sina värf. Ändock äro de villiga att när så behöfs ikläda sig än större tunga för sitt lands försvar. — Och märk väl, mine Herrar, ändock har, så vidt jag vet, ingen enda man emigrerat från Gotland för denna lagens skull; ändock kan jag försäkra, att alls icke några stormaktstankar, som drömma om att återtaga Wismar, bemäktigat sig våra sinnen, ej heller någon förvandling till tennsoldater hos oss egt rum. — Allt det der ligger blott och bart i Herr Johanssons inbillning; ty i det föreliggande lagförslaget finnes det ej, och om förslaget antages till lag, komma ej alla dessa olyckliga följder, som här förespeglats, att inträffa.

Man har under diskussionen oupphörligen fått höra, att allmänna tänkesättet i vårt land med anledning af detta lagförslag skall vara så uppskrämdt och förbittradt. Hvem har uppväckt detta missnöje? Antingen amerikanska utvandrareagenter eller lättsinniga agitatorer, som finna ett nöje att tillställa oro i landet samt skrämma okunnigt folk för faror, som ej finnas till. Jag hemställer nu till Kammarens ledamöter, om det är rätt och klokt, ja, om det ens är värdigt en representantförsamling att fästa afseende på sådant? Jag säger nej och tusen gånger nej!

Hvad sjelfva förslaget angår, skulle jag för min del känna mig särdeles glad och tacksam, om detsamma vinner bifall, dels derför att det vore en grundval, på hvilken försvaret sedermera kunde organiseras, dels ock derför att det på så sätt blefve mera likställighet mellan Gotland och det öfriga fäderneslandet, en så att säga större solidaritet mellan oss i vår försvarsskyldighet än nu är fallet. Jag befarar att Gotland måhända i en framtid kan för Sverige blifva ett annat Barthelemy, som vi måste afhända oss, om vi ej allvarligen tänka på att försvara både det stora hufvudlandet och den lilla ön, hvars belägenhet är farlig, enär en blifvande fiende sannolikt kommer att dit rigta sitt första anfall. Jag ber derför Kammaren ej förundra sig öfver, att jag är varm i denna fråga och att jag önskar, det vi en gång måtte komma oss i väg med försvarets ordnande.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag har ej mycket att tillägga; tillåt mig dock att fråga Eder, mine Herrar: när skola vi låta varna oss af vishetens gudinna, af historien, som på hvarje blad lärer oss, att det ej är ett folks fattigdom, ej dess fåtal, ja, ej ens fiendens stora makt och härskaror, hvilka mest hota detta folks frihet och sjelfständighet, utan att det är dess oenighet, dess liknöjdhet och brist på offervillighet, när det gäller fosterlandets väl och säkerhet, som grundlägga ett folks förderf och undergång. Jag frågar än en gång: när skall den stunden komma, då denna sanning genomtränger våra hjertan? — Måtte den komma, innan det är för sent!

Herr *Bokström* instämde i Herr Lyths yttrande.

Herr Sigge Ljunggren: I likhet med en talare på förmiddagen har äfven jag i denna fråga mottagit påtryckningar från min hemort. Man har uttalat betänkligheter mot förslaget och försäkrat, att oviljan mot detsamma skulle vara temligen allmän i orten. Men vid närmare efterfrågan har jag funnit, att ett misstag egt rum. Man har nemligen antagit, att det var 1875 års arméorganisation, som nu åter förelåg. Jag har, för såvidt på mig berott, sökt lugna sinnena och förklarat, att det nu föreliggande förslaget innefattar en jemförelsevis liten fråga. För öfrigt har jag icke något annat att tillägga, än att jag förenar mig med dem, som yrkat bifall till den föredragna punkten, och att jag instämmer uti Herr Wieselgrens i Lördags qväll afgifna yttrande.

Herr Arfvedson: I likhet med den nästföregående talaren och äfven en talare på förmiddagen har äfven jag mottagit en skrifvelse, undertecknad af ett stort antal af mina valmän, och hvari de bland annat lägga mig på hjertat folkets väl och den medborgerliga frihetens framåtskridande samt att jag till befordrande häraf måtte försöka verka för afslag å den framlagda värnpligtslagen, hvilken de ansågo skulle medföra olyckliga följder för landet i allmänhet och för dess jordbrukande befolkning i synnerhet. Jag ansåg mig skriftligen böra meddela mina valmän min uppfattning i frågan, i följd hvaraf jag ej kunde dela de betänkligheter, de uttalat, eller efterkomma deras uttalade önskningar, utan att jag måste rösta enligt min öfvertygelse om hvad

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

för vårt fädernesland i detta fall vore nyttigast. Det har blifvit sagdt och flere gånger upprepadt, att detta förslag vore en grundval, hvarpå sedan kan byggas hvilken arméorganisation man vill, antingen med bibehållande eller borttagande af indelningsverket, och detta är äfven min öfvertygelse, ty förslaget innebär väl onekligen ett steg framåt, och jag hoppas, att det skall icke dröja länge, innan vi gå än vidare.

En talare här midt emot mig har sagt, »att det måtte ligga något bakom denna fråga». Ja, det lär väl ingen heller förneka. Efter hvad jag kunnat fatta, har ju ingen påstått, att med antagande af denna värnpligtslag vårt försvarsväsende vore fullkomligt ordnadt. Herr Chefen för Landtförsvarsdepartementet yttrade sjelf på förmiddagen, om jag icke hörde orätt, att detta förslag vore endast en början till en blifvande organisation.

Den talare, som i afton först hade ordet, frågade: »hvad står då på, hvad har händt, hotas vi af något krig i närheten, efter som man är så angelägen att genomdrifva detta förslag?» En sådan fråga förvånar mig verkligen. Ty inte lär vare sig denne talare eller någon annan på allvar tänka, att det är tids nog göra något för vårt försvar, när kriget står för dörren. För min del önskar jag lifligt framgång åt förslaget, likvisst med det tillägg, att jag icke finner bestämmelserna i dess 24 §, om öfningstiden, rätt tillfredsställande. Ty jag bekänner öppet min förhoppning, att man, oaktadt kostnaderna, måtte snart blifva ense derom, att längre öfningstid är nödvändig.

Till sist ber jag att med några ord få påminna om innehållet af en broschyr, som utkom för några år sedan och bar titeln: »En framtidssaga». Der skildras i berättande stil och med lifliga färger hurusom, under det man år 1886 ännu tvistade om grundskatterna och knektekontraktens betydelse, en diplomatisk not ankom från en stormakt med begäran att samma makt måtte få besätta Gotland. Nu var det visserligen slut med all oenighet, och man beslöt enhälligt att uppbjuda alla krafter för tillbakavisande af ett sådant tilltag. Men det var för sent; fienden landsteg, besegrade efter tappert motstånd vår fåtaliga armé, utbredde sig i landet och tog här sitt vinterqvarter.

Lyckligtvis är detta blott en saga, säger man. Måtte den också aldrig blifva en sanning, det önska vi säkert alla lika mycket. Men denna saga utgör, tycker jag, ändå en påminnelse om, att man i god tid bör ställa i ordning hvad som behöfves för vårt försvar; och då hvarje ny arméorganisation fordrar mycket lång tid för att nå sin fullbordan, anser jag att i detta afseende förlusten af ett år redan kan vara ödesdiger. Likasom det vid hvarje större byggnadsföretag är nyttigt att lägga grunden året förut, tror jag, att det är välbetänkt och nödvändigt att äfven härvidlag i god tid verkställa grundläggningsarbetet.

Jag vill icke längre upptaga tiden, utan yrkar bifall till förslaget.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Af en för mig sorglig anledning måste jag vara frånvarande vid Lördagens debatt, och af samma anledning är jag icke heller nu disponerad att hålla något långt anförande. Jag inskränker mig derför att tillkännagifva, det jag, efter hvad vid 1878 års riksdag förekom, dels från Kamrarnes sida och dels

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

från regeringsbänken, finner mig förhindrad att bifalla såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets derpå grundade förslag till värnpligtslag. Jag vill bygga försvarsorganisationen på rättvisa grunder, icke blott i fråga om kostnaderna för försvaret, utan jemväl i afseende på det personliga deltagandet deri, så att lika litet stamsoldaten som befälet komme att uttagas med våld. Skall en lag stiftas, eller en organisation åstadkommas, den må nu afse vare sig försvaret af hem och härd och fädernesland, eller hvilket annat ändamål som helst, så måste densamma byggas på rättvisa grunder. Då först kan nationens stolthet känna sig tillfredsställd, ett enigt folk uppstå och ett starkt försvar vinnas. Något annat förslag, än som tryggar mig för att dessa grundsatser blifva tillämpade, kommer jag aldrig att med min röst biträda.

Jag antydde nyss händelserna vid 1878 års riksdag, och ber nu att i detta afseende få erinra, att Första Kammaren antog lottningssystemet, Andra Kammarens minoritet lottning för uttagande af stamsoldater, samt att från regeringens sida det uttalande gjordes, att indelningsverket icke kunde släppas, enär kostnaderna eljest blefve för dryga, så vidt man ej ville medgifva tvångsuttagning af stamsoldaten; jag kan då icke föreställa mig annat, än att ett af de två inträffar, efter antagande af denna värnpligtslag, då man ju måste tänka sig ett fullständigare ordnande, nemligen antingen bibehålles indelningsverket, hvilket är orätt, eller, om man vill hafva en annan stam, kan denna komma att uttagas genom lottning, hvilket också är orätt. Och då det nu ifrågavarande förslaget således leder åt ett håll, som jag icke kan gilla, måste jag yrka afslag derå.

Det gläder mig att höra af representanten från Gotland, att ynglingarne der på ön icke emigrera derför, att de fått sig ålagd en nationalbevärings skyldighet, och jag hoppas, att det skall visa sig, att befolkningen äfven i öfriga delar af landet vill försvara sitt fosterland, om blott försvarsväsendet bygges på rättvisa och billiga grunder. Mot hvad denne representant yttrat, ber jag dock få erinra att, om jag icke misstager mig, Gotlands nationalbeväring icke har skyldighet att försvara andra delar af landet än sin egen hembygd.

Icke heller har jag från första stunden kunnat eller kan ännu tillmäta detta förslags framgång någon synnerlig vigt ur försvarets synpunkt, och jag tror, att det icke kan vara nyttigt, att man gjort så mycket väsen af förslaget. Det kan icke stärka landets försvar i någon synnerlig grad, och jag kan icke heller se, att det skulle kunna påskynda eller egentligen befrämja försvarsfrågans verkliga lösning, utan kanske snarare motsatsen.

Jag upprepar, hvad jag förut antydt, att när vi blifva ense om att bygga vårt försvar på rättvisa grunder, då skola vi komma på fast mark med denna fråga, då skola alla de krafter söka enas, som vilja göra något för försvaret, och då skall frågan blifva löst på ett för fäderneslandet lyckligt sätt och på ett sätt, som fosterlandet skall kunna bära. Vi böra nemligen komma öfverens om att icke försvara oss under fredstid så, att vi kanske icke kunna försvara oss under ett krig.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag anhåller om afslag å den föredragna paragrafen så väl som å öfriga delar af förslaget.

I detta anförande instämde Herrar *Nils Nilsson* i Stäfvie, *Norén, J. E. Ericsson, Carl Andersson* och *Adolf Fredrik Petersson.*

Herr *Carl Aron Jönsson* förklarade sig instämma i det af Herr Ola Andersson framstälda yrkande.

Herr Dickson: Innan Talmannen låter det ödesdigra klubbslaget falla, som skall afgöra denna frågas öde — och det torde numera icke dröja så länge — ber jag att få yttra några ord. Jag har med fullt uppsåt icke förut deltagit i debatten, emedan jag icke velat blottställa mig för den förebråelse, som många gånger tillförene kommit mig till del, att jag möjligtvis genom något utmanande uppträdande motverkat en sak, som annars kunnat gå fram. Då nu emellertid i denna fråga diskussionen antagit nästan karakteren af en öppen votering, och man något så när kan veta, hvilken utgång frågan får, så kan jag icke gerna blifva blottställd för en sådan förebråelse denna gång. Jag skall äfven sorgfälligt söka undvika allt, som kan vara stötande, och blott göra ett par reflektioner, som ovilkorligen trängt sig på mig, under det jag åhört denna debatt.

Men först vill jag hålla mig till ett yttrande, som så mångfaldiga gånger hörts från dem, som äro motståndare mot lagförslaget. De hafva alla förklarat, att de hafva ingenting mot ett ordnande af landets försvar, om blott detta bygges på den rättvisa och billiga grunden, att hvar och en deltager i försvaret i mån af förmåga och förmögenhet. Jag har för min del ingenting att inlägga deremot. Men jag tror, att vår uppfattning om rättvisan och billigheten icke är fullt lika, och jag anser, att det förefinnes en missuppfattning i fråga om skilnaden mellan en realskatt och en personalskatt. Ty, mine Herrar, den skatt, som nu utgår såsom grundskatt, och det onus, som utgår i form af rustning och rotering, det hvilar på jorden och kan icke sägas hvila på den, som är egare af jorden, och dess utgående kan icke bero på hans förmåga att betala. Om ett hemman är högt uppskattadt och eges af en millionär eller det eges af en, som är, såsom man säger, skuldsatt öfver öronen, måste skatten i alla händelser utgå. Det är icke den person, som för tillfället eger jorden, utan det är sjelfva jorden, som utgör skatten. Detta är en stor skilnad. Jag kan således icke finna annat, än att frågan om försvarsväsendets ordnande icke har något att göra med våra grundskatter. Deremot medger jag gerna, att, om vårt försvar kommer att anordnas på utsträckt värnpligt för samtlige medborgare, bördan af rust- och rotehållet bör i lika mån minskas och, i mån som värnpligten vinner större utsträckning, helt och hållet försvinna; men med grundskatterna har, som sagdt är, frågan om försvarets ordnande alls intet att göra.

Den första reflexionen, jag skulle vilja göra med anledning af denna debatt, rör en fråga, som är för mig och troligen för alla oförklarlig; åtminstone har den icke blifvit under debatten utredd, och

jag trotsar någon att kunna göra detta, nemligen frågan: hvarför skall år 1880 detta lagförslag anses så förkastligt och fördömligt, då det år 1878 framlades af just de personer, som nu göra motstånd mot detsamma, och då framlades med den ytterligare skärpning, att den nu till 30 dagar bestämda öfningstiden föreslogs för de värnpligtige till eventuelt 90 dagar? Då, mine Herrar, hörde man icke ett ord af motvilja mot detta förslag, ingenting om någon allmän oro i landet, icke heller att svenska allmogen för att slippa underkasta sig militarismens tvång skulle gå och söka bostäder utom Sveriges gränser. I förbigående sagdt vill jag instämma med en talares på dalabänken yttrande på förmiddagen, då han sade, att en person, som saknar håg, lust och vilja att försvara sitt land, gerna må resa sin väg. Allt detta är dock underligt. Jag medger, att det måtte vara någon oro i landet, men jag tror också, att berättelserna om denna oro äro mycket öfverdrifna. Den fördom, som nu uppgifves vara rådande i landet mot detta försvar, kan icke vara beroende på annat än i första rummet en missuppfattning af det föreliggande lagförslaget, underblåst och framkallad af samvetslösa tidningsskrifvare och uppviglare samt ännu samvetslösare emigrantagenter, som för vinnande af den lilla ersättning, som de för hvarje utvandrare, de anskaffa, erhålla af de stora transatlantiska ångbåtsbolagen, icke sky något medel för att förtjena denna lumpna syndapenning. Men vi, mine Herrar, som känna denna lag och veta, att denna fördom beror af en missuppfattning, borde icke vi hafva försökt att efter våra krafter motarbeta den? Kammarens ledamöter hafva temligen allmänt haft tillfälle att göra detta. Vi hafva, de fleste af oss, begagnat påskhelgen för att vistas i våra hem. Vi hade då haft godt tillfälle att upplysa våra kommittenter om frågans rätta beskaffenhet och förklara den för dem och öfvertyga dem om, att ifrågavarande lag icke lägger på oss större bördor än vi förut hafva, att vi icke derigenom skola komma under preussiskt militärok, icke behöfva under tjugo år gå och exercera och icke heller under tjugo år tvingas till ett kasernlif. Det hade varit lämpligt att Herrar Riksdagsmän velat hvar och en i sin hemort motverka denna fördom i stället för att lägga händerna i kors och njuta ro hvar i sitt hem. Då hade vi gjort något, som kunnat underlätta Riksdagens arbeten. Det är särdeles ledsamt, att detta icke skett.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Det är äfven en annan reflektion, som jag har gjort. Det förefaller mig nemligen såsom en sällsam ödets skickelse att just det parti, mot hvilket nuvarande regering under hela sin tid visat sig ytterst tillmötesgående, just nu, då frågan gäller något, hvarpå regeringen sätter ganska stor vigt, men hvarpå majoriteten i Kammaren, enligt hvad flere talare yttrat, lägger ganska ringa betydelse, nu är färdigt att gifva ett misstroendevotum till denna regering i en sak, på hvilken det är synbart att regeringen fäster en ganska stor och, som jag för min del anser, fullt berättigad vigt. Dubbelt svårt måste detta enligt min tanke kännas för den rättvist frejdade man, som står i spetsen för Konungens råd, den man, till hvilken Sveriges hemmansegare stå i så stor och djup tacksamhetsskuld, ty det är genom hans kraft, som I, mine Herrar, stigit upp till den stora, betydelsefulla och vig-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

tiga maktställning, som I nu egen. Mine Herrar, det måste kännas hårdt, att, när man hjelpt personer att klifva upp till en höjd, dessa personer icke bry sig vidare om den person, genom hvilkens hjelp de, likasom med begagnande af en stege, kommit upp, utan, sedan de väl kommit dit, skuffa undan den stege, med hvars tillhjelp de lyckats komma upp. Detta är något, som jag vill kalla för bevis på otacksamhet för hvad den mannen gjort.

De tillmötesgåenden landtmannapartiet erhållit sedan representationsreformens genomförande hafva hvarken varit få eller små. Till de förnämsta deribland måste jag räkna beslutet af 1869, hvarigenom från på vexlande varuvärden beroende skattepersedlar grundskatterna förvandlades till ett en gång för alla bestämdt penningevärde, genom hvilken omsättning med penningens år från år sjunkande värde skattebördan blir allt mindre och mindre tryckande. Vidare måste jag såsom en stor sådan eftergift anse, att skjutsens bestyr och tunga blifvit lyftad från jorden, ehuru jag erkänner, att detta likväl var fullt berättigadt. Hvad värde emellertid landtmannapartiet sätter härpå, derpå fick jag bevis i Lördags, då representanten från Öland yttrade: »Ja, mine Herrar, hvad är det värdt att tala om skjutsen, den hafva vi nog fått betala genom det der olyckliga cirkuläret från Finansdepartementet». Jag tror det var så ungefär hans ord föllo.

Detta bevisar något så när, huru man å den sidan bedömer, hvad man fått, och bör vara en varning för oss andra att icke gifva ifrån oss några af de gåfvor, vi ännu hafva i vår hand, innan vi fått fullt vederlag derför, ty gifver man först bort, så får man nog sedan vänta på vederlaget.

För att återgå till denna fråga, stå vi väl nu, såsom vi hafva allt skäl att frukta, i den ställning, att genom ett afslag från Andra Kammarens sida, regeringens främste man, efter hvad jag hört, skulle af honom hafva yttrats i Första Kammaren, skulle finna sig icke längre kunna fylla den plats, han så länge innehaft till sin egen heder och landets bästa. Då han ser sig på detta sätt störtad just af de personer, hvilka han hjelpt fram och understödt i deras bemödanden, kan han hafva skäl att till landtmannapartiet begagna den döende Cæsars ord, hvilken, då han såg sig omgifven af de sammansvurne och bland dem märkte den älskade Brutus med lyftad dolk, yttrade: »Äfven du, min Brutus!»

Friherre Nordenfalk: Då Kammaren synes önska en öppen votering i denna fråga, har jag icke velat undandandraga mig att deri deltaga. Jag skulle helst hafva önskat att få instämma med någon af de föregående talarne, som hyste samma mening som jag, men då jag icke hört någon framlägga de skäl, som hufvudsakligen varit bestämmande för mig på det sätt, att jag kunde instämma med honom, måste jag bedja att nu få yttra några ord för att angifva skälen för mitt votum.

Jag vill till en början säga, att, om det vore rätt att här följa känslans maning, skulle såväl denna som de flesta andra frågor kunna kallas lätta; men jag tror icke, att vi dertill äro berättigade. Jag ber vidare få tillkännagifva, att, då jag talar om föreliggande förslag, me-

nar jag Lag-Utskottets, enär, sedan detta blifvit accepteradt från statsrådsbänken, det icke gerna nu kan vara fråga om något annat.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Det *inre* samband mellan försvars- och skattefrågorna, som flera gånger här blifvit påpekadt och hvilket senast framhållits af Hans Excellens Herr Statsministern, är, synes mig, just anledningen hvarför försöken att öfverkorsa 1873 års skrifvelse icke lyckats och icke heller kunna lyckas. Det är detta inre samband, som gör att jag för min del är lifligt öfvertygad, att hvarje partiel lösning af endera frågan är skadlig för dem begge och *icke minst för försvarsfrågan.* Mitt första skäl emot det föreliggande förslaget är derför att det vill utgöra en — om också ganska liten — *partiel* lösning af sistnämnda fråga. Mitt andra skäl är det, att man, för att erhålla en militärisk fördel, som skulle träda i verket först år 1887, dermed, annat än i ytterliga fall, omöjliggör beväringens öfningar utöfver trettio dagar redan från nästa år, under det att dessa öfningars längd nu, som bekant är, endast äro beroende på Kongl. Maj:ts bestämmande och penningetillgången. Detta är, synes det mig, ett alltför dyrt pris för den vinst, som i sjelfva verket skulle ligga i förslagets antagande. Ty hvad beträffar ordningsbestämmelserna måste jag med den föregående talaren instämma deri, att dessa kunnat tills vidare på administrativ väg af Kongl. Maj:t utfärdas.

Oaktadt dessa betänkligheter skulle jag dock hafva varit tveksam, huruvida jag icke bort gifva min röst åt förslaget under nuvarande förhållanden, derest en tydlig förklaring hade förelegat, att Kongl. Maj:t vore fast besluten att, så fort den pågående utredningen af skattefrågan blifvit fullgjord, för Riksdagen framlägga ett förslag om båda frågornas definitiva lösning på den väg Riksdagen begärt. Tyvärr har en sådan förklaring icke funnits lämplig att lemna.

Jag tror, att ett i sakens nuvarande ställning under sträng påtryckning framtvingadt bifall till detta förslag skulle icke allenast gifva anledning till den origtiga föreställning, att härmed ett stort steg vore taget, utan äfven förorsaka att det vidare samarbete, som ju är nödvändigt för försvarsfrågans fullständiga lösning, blefve ytterst försvåradt.

Deremot tror jag, att ett afslag å förslaget måste för majoriteten innebära en sträng moralisk förpligtelse att med kraft och moderation arbeta derpå att, hvad på den ankommer, bringa de båda hufvudfrågorna till en snar, samtidig och, det Gud gifve, lycklig lösning.

Jag yrkar afslag.

Herr Ekenman: Om debatten endast afsåge att inverka på frågans lösning, skulle jag icke begärt ordet, emedan sådant då hade denna gång varit ändamålslöst, men jag tror, att ett uttalande å detta rum äfven har en annan betydelse, nemligen den, att i Riksdagens protokoll få förvarade de åsigter representanter hysa. Med denna uppfattning af saken anhåller jag att för några ögonblick få taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Under förmiddagens plenum försökte en talare grunda sin bevisföring på åtskilliga historiska förhållanden, och han gjorde i detta hänseende en ganska vidlyftig framställning. Ehuru jag tror, att åtskilligt

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

häraf icke var fullt rigtigt, skall jag dock icke, då tiden redan är långt framskriden på aftonen, besvära Kammaren med att anställa en granskning härutinnan, endast meddela denna min uppfattning. I högsta grad anmärkningsvärdt syntes det emellertid vara, att talaren lofordade, berömde, ja, jag kan nästan säga, upphöjde till skyarne den våldsgerning i slutet af förra århundradet, genom hvilken Sveriges fria konstitution afskaffades, ja, refs sönder, en våldsgerning, hvilken i sin fulla konseqvens medförde förlusten af Finland, något som dock den ärade talaren beklagade.

Hvad nu saken i öfrigt angår, har man under diskussionen mycket talat om den allmänna opinionen och dess förhållande till denna fråga. Jag vill ingalunda medgifva, att den allmänna opinionen bör hafva den verkan på representanterne, att de i sina voteringar skola rätta sig efter dess vindkast, men å andra sidan anser jag, att ett af folket enigt och kraftigt gjordt uttalande ibland kan vara sådant, att det rycker med sig allt, och detta veta alltför väl de, som varit med vid den nya representationens genomförande. Ja, om man skiljer ifrån alla öfverdrifter å ömse sidor, så måste det medgifvas, att det ändock återstår tillräcklig bottensats af ovilja mot allt hvad allmän värnpligt heter. Man anser — om med rätt eller orätt, derom vill jag nu icke yttra mig — den allmänna värnpligten för en planta, som icke tål vid vårt klimat. Man anser att det system, som i utlandet kan finnas vara förträffligt rörande försvarsverkets ordnande, icke ovilkorligen måste vara det hos oss, och man tror, att vi i vårt land ega något nationelt, hvarpå vi kunna bygga ordnandet af vårt försvarsväsende på billigare sätt än hvad genom införande af allmän värnpligt kunde ske, men likväl på ett fullt tillfredsställande sätt.

Om nu det föreliggande förslaget ginge i sådan rigtning, att försvaret måste ordnas efter preussiskt eller dylikt mönster, skulle äfven jag säga nej till ett sådant förslag, ty det kunde omöjligen hos oss antagas. Men så är icke förhållandet. Ty vill man granska förslaget noggrant och opartiskt, skall man nödgas erkänna, att detsamma icke afser annat än ett ordnande af hvad vi redan ega samt att lägga grunden till en blifvande ny härordning, utan att det blifvit på förhand bestämdt, hurudan konstruktion den nya byggnaden skall hafva. Förslagets antagande kan således ingalunda utgöra något hinder för försvarets vidare ordnande på hvad sätt man må finna lämpligt.

Men icke nog härmed. Ett bifall till det nu framlagda förslaget lägger icke heller det ringaste hinder i vägen för genomförande af skattereformen — denna reform, som åtminstone efter 1873 torde vara oundviklig och — derom tyckas alla vara ense — vuxit så tillsammans med folkets tänkesätt, att dess genomförande är nödvändigt, såvida icke vår nationella utveckling skall hämmas. Försvårade förslagets antagande denna reform, vore deri ett stort skäl att förkasta detsamma; men då så icke är förhållandet, emedan den omständigheten, att icke alla de stora frågorna lösas på en gång, väl icke kan vara hinderlig för deras framtida lösning samt af skäl jag här förut anfört, anser jag mig vara oförhindrad att rösta för bifall till det förslag till försvarsväsendets ordnande, som nu blifvit framlagdt.

Slutligen, om jag ock i början af mitt anförande måste i viss mån

motsätta mig det klander mot Utskottets förslag, som fäldes af talaren på dalabänken, är det för mig ett nöje att förklara, det jag instämmer i slutet af hans anförande eller i den del deraf, han stälde till ministèren och dess främste man. Ja, jag tror för visso att den man, som vid sitt namn fäst minnet af ett sådant stordåd som representationsreformens genomförande, kan tryggt se bort från dagens klander och afbida historiens dom!

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr Sjöblom: Då jag genomläste den reservation, som finnes bifogad Lag-Utskottes förslag till ny värnpligtslag, kom jag att företrädesvis dröja vid några ord, dem nemligen, der reservanten, sedan han uttalat några betänkligheter mot förslaget och uppstält några vilkor såsom förutsättningar för sitt bifall till detsamma, yttrar, att, om någon våda kunde befaras af ett uppskof med förslagets antagande, till dess försvarsfrågan i sin helhet hunnit underkastas Riksdagens pröfning, skulle han utan tvekan lemna sitt bifall dertill.

Det är sant, mine Herrar! Vi hafva egt den oskattbara förmånen, att under årtionden efter årtionden få i lugn och ro för yttre fiender så våra fält och inhösta våra skördar; vi hafva fått ostördt arbeta på vår inre utveckling till ett fritt och enigt folk, och ännu hafva icke de moln höjt sig öfver vår synkrets, som båda, att stormen och ovädret nalkas; men det är dock våda för handen, ty fienden är i landet. Eller måste icke ett folk, som främst af allt sätter det fäderne-arf, som heter urgammal frihet och sjelfständighet, och som ställer som den högsta af alla pligter den, att åt kommande slägten öfverlemna detta arf utan fläck och utan vank, måste icke ett sådant folk såsom en fosterlandets fiende stämpla den i mörkret hittills smygande makt, som nu på sistone vågat framträda med ohöljd, jag vågar säga, med stolt utmanande panna och med pockande anspråk på att få ingripa i våra rådslag. Denne fiende, mine Herrar, är den förgätenhet, ja, det öppna förnekande af medborgarens högsta, om också svåraste och hårdaste pligt, den att försvara sitt lands sjelfständighet, som, bland annat, uttalar sig i följande ord, som i en öppen adress rigtats till en af vårt lands representanter vid Riksdagen. Innan jag uppläser dessa ord, ber jag att få erinra derom, att de icke härleda sig från den uppenbara missuppfattning af förslagets innehåll, som tyvärr på många ställen inom landet gjort sig gällande. Orden lyda så här: »Ni, Herr Riksdagsman, kan icke vara okunnig om den ovilja, som de senare årtiondena här i orten varit rådande emot beväringsinstitutionen. Ni har utan tvifvel sett huru eljest redbara och laglydiga unga män, så vidt det varit möjligt, sökt undandraga sig beväringspligtens uppfyllande, och sannolikt har ni förnummit den starka ovilja, som blotta tanken på en allmän och utvidgad värnpligt medfört.

Om ni reflekterat öfver denna ovilja mot den allmänna värnpligten, har ni utan tvifvel funnit, att den har sin grund i en under sextiofem-årig ostörd frid och en jemn och harmonisk politisk utveckling alstrad frihetskänsla. Den skånske mannen är van att känna sig *fri*, att vara *fri* utan att känna någon annans makt än Guds och lagens, ty sedan han fullgjort sin beväringsexercis eller lyckats komma undan den genom resor eller sjukdom, föregifven eller verklig, har han icke

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

längre känt sig som pligtig till krigstjenst, ty Kongl. Maj:t och kronan har ej frågat efter honom, han har ej haft något befäl och ingen militärmyndighet har haft reda på, om han vistats i Sverige eller utlandet, om han varit lefvande eller död.

Den skånske mannen, van vid dessa förhållanden, är stolt öfver att vara *fri* och hatar all ofrihet.

Och nu ser han sig i fara att under den bästa delen af sitt lif mista denna frihet, just då lifvet pulserar allra lifligast och han skall grundlägga sin mandoms värf och betydelse. Under 12 och eventuelt under 20 år skall han läggas under krigslagarnas och krigsmyndigheternas tryckande ok och kan ryckas från göromål, pligt, maka och barn, när helst öfverheten vill sända honom ut i ett krig, som väl håller sig borta, så länge Sverige är obeväpnadt eller har en beväpning blott till namnet, men som ej uteblir, så snart vi räkna våra krigare i hundratusental.»

Jag är glad, att en representant på skånebänken i dagens förmiddagsplenum i varma och vältaliga ordalag inlagt en, om icke direkt, så åtminstone för mig tydlig protest mot detta uttalande från Eslöfs arbetare- och hundramannaföreningar. Denna uppfattning af värnpligten eller snarare denna fullkomliga frånvaro af all pligtuppfattning och pligtkänsla i detta stycke synes mig vara vår farligaste fiende, och den står måhända icke så enstaka, som mången förmenar. Det är fara värdt, att den, om den icke i tid hejdas, så småningom likt en smittosam sjukdom skall sprida sig i allt vidare kretsar och kräfva allt flere offer för att slutligen utsuga all moralisk kraft ur svenska folkets hjertan och insöfva detsamma i säkerhet och fullkomlig likgiltighet rörande denna vår allra vigtigaste fråga. En snar väckelse, en kraftig erinran är af nöden gent emot denne fiende; men en sådan erinran om, hvad medborgaren af nödvändighet ej mindre än pligt i detta fall är skyldig sitt fosterland, kan icke verka så kraftigt, som den bör, om den icke utgår från Konungen och Riksdagen samfäldt.

Herr Talman! Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Berg: Den långa och vidlyftiga diskussion, som nu under tvenne dagar fortgått rörande denna fråga, har icke kunnat undgå att på mig göra ett i hög grad smärtsamt intryck. Då jag *å ena sidan* betraktar det föreliggande förslagets innehåll och finner, hurusom detsamma endast ifrågasätter ett, visserligen vigtigt, men dock ganska ringa steg framåt till försvarsfrågans slutliga lösning, samt, utan att kräfva några nämnvärda uppoffringar under fredstid, allenast söker att *i händelse af krig* ordna förhållandena på ett sätt, som varit förutsatt i alla andra förut framlagda förslag, ehvad de varit byggda på indelningsverket, på allmän värnpligt eller på en legd stamtrupp; men åter *å andra sidan* finner att, det oaktadt, snart sagdt hela landtmannapartiet mangrant med ytterlig skärpa, för att icke säga bitterhet, uppträdt mot förslagets antagande; då man dervid hört yttras, att icke någon den ringaste förbättring af vårt nuvarande otillräckliga försvarsväsende kan komma i fråga, förrän grundskatterna blifvit aflösta och indelningsverket afskaffadt, krigslagarne blifvit omarbetade och gjorda till föremål för Konungs och Riksdags gemensamma lagstiftning, och

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

äfven andra stora och genomgripande förändringar i vår konstitutionella rätt blifvit genomförda; då man vidare påstått, att det nu framlagda förslaget framkallat en sådan oro i landet, att en del af befolkningen funnit sig föranlåten att öfvergifva sitt fädernesland för att icke utsättas för äfventyret att möjligen i farans stund nödgas deltaga i dess försvar; och då denna oro här åberopats såsom skäl, hvarför representationen icke borde antaga förslaget — då man erfar allt detta, torde det icke väcka förundran, om misströstan uppstår hos dem, hvilka i likhet med mig anse försvarsväsendets ordnande utgöra en af de väsentligaste lifsfrågorna för hvarje nation, som älskar och sätter värde på sin sjelfständighet. Långt ifrån att kunna dela den förhoppning, som uttalats af en ledamot i denna Kammare, att: »om detta förslag faller, är försvarsfrågan löst», är jag för min del fast hellre öfvertygad att ett långvarigt stillastående deraf blefve en följd, och åtminstone lärer icke någon, som uppnått min ålder, kunna vänta sig den glädjen att någonsin få bevittna ett verkligt steg framåt till försvarsfrågans lösning. Min uppfattning af grundskatterna och indelningsverket har jag många gånger förut uttalat. Utan att vilja medgifva, att de fordringar, som i detta hänseende från landtmannapartiets sida blifvit framstälda, ega någon *rättsgiltig* grund, har jag likväl icke ansett dessa fordringar i och för sig utgöra något oöfverstigligt hinder för försvarsfrågans lösning, hvarvid jag alltid hoppats, att man skulle kunna påräkna ömsesidiga eftergifter. Men jag måste erkänna, att detta mitt hopp under diskussionen i väsentlig mån försvagats. Då jag nemligen såsom skäl mot förslaget hört åberopas den oro, som den deri ifrågasatta obetydliga utsträckningen af värnpligten framkallat, vill jag fråga: hur skall man under sådana förhållanden kunna föreställa sig möjligheten af indelningsverkets upphörande? Är det tänkbart att afskaffa indelningsverket, utan att icke allenast värnpligten utsträckes åtminstone i lika hög grad, som enligt nu ifrågavarande förslag, utan äfven derjemte de värnpligtiges öfningar väsentligen ökas? Äfven om man vill bygga vårt försvar på legd stam, kan man ju i allt fall icke undvara en sålunda ökad värnpligt. Om nu redan det förevarande förslaget framkallat oro och emigration, och man på sådan grund anser sig förhindrad att antaga detsamma, är det då troligt att man med hopp om bättre framgång skulle kunna framkomma med ett förslag, som ålade folket ännu mer ökade bördor? Det är visst sant, att hemmansegare och jordbrukare, om indelningsverket upphäfves, deri kunna finna ett vederlag för de ökade bördorna. Men vår befolkning består icke blott af jordbrukare och hemmansegare, och för öfriga samhällsklasser lärer väl den omständighet, att rust- och rotehållare befrias från de onera, som nu åligga deras jord, långt ifrån att innebära något vederlag, fast hellre komma att föranleda till ökade uppoffringar.

Att vidare yttra mig i frågan anser jag icke löna mödan. Förslagets öde är redan afgjordt, och jag motser snart dess begrafning. Men jag erkänner, att jag på samma gång begrafver all förhoppning att i min lifstid någonsin få se försvarsfrågan vinna en lycklig lösning.

Herr Rutensköld: Jag ber endast att få tillkännagifva, det jag ämnar votera för förslaget på den grund, att jag anser det utgöra en

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

väsentlig förbättring mot hvad förhållandena i afseende på vårt försvar nu äro. Sjelf rotehållare och gerna seende att lättnad i dessa bördor kunde åstadkommas, utgör dock detta ingalunda för mig tillräckligt skäl att afslå förslaget, till hvilket jag derföre yrkar bifall.

Herr Sven Andreasson: Jag ber att få yttra mig dels om den skrifvelse, som 1873 års Riksdag aflät till Kongl. Maj:t, samt dels några ord om den här föreliggande värnpligtslagen.

Vi hafva från statsrådsbänken hört det uttalande, att svenska folket icke sagt, hvad det vill i denna fråga. Mig tyckes dock, som 1873 års Riksdag sade, hvad folket ville, då båda Kamrarne öfverensstämmande till Kongl. Maj:t uttalade sin önskan, att, med indelningsverkets upphäfvande och grundskatternas afskrifning, erhålla ett betryggande försvar, bygdt på stam och beväring, och att denna stam skulle anskaffas helst på *frivillighetens* grund. Hvad först indelningsverket och grundskatterna beträffar, så har härom ännu icke från vederbörande framkommit något förslag; man har ingen utsigt att i en snar framtid få dessa frågor lösta, och från statsrådsbänken har det till och med förklarats, att det ännu är ovisst, om och på hvad sätt de kunna komma att lösas. Jag medgifver, hvad Herr Statsministern yttrade i Lördags, nemligen att förutnämnda 1873 års skrifvelse till Kongl. Maj:t är något dunkel och sväfvande hvad beträffar arméorganisationen, ty med ett *betryggande försvar* kan man mena olika. Dock tycker jag, att Riksdagen sedan dess så många gånger och så tydligt uttalat sig i detta ämne, att regeringen temligen väl borde känna till åsigterna derom.

Framlägges emellertid ett sådant förslag till rikets försvar, att svenska folket icke förmår bära detta försvar, och som icke stöder sig på rättvisa och billiga grunder, så tror jag, att svenska folket aldrig kommer att gå in derpå. Först när bördorna blifvit utjemnade så, att de kunna bäras, torde ett betryggande försvar vara att vinna; men icke skall målet uppnås genom att med indelningsverkets bibehållande lägga nya bördor på landets svaga hemmansegare och jordbrukare, och dermed blefve icke heller försvaret betryggande.

Jag vet väl, att inom 1873 års Stats-Utskott, hvaraf jag hade den äran att vara ledamot, olika meningar voro rådande om uttrycket *betryggande försvar*. Då var det en högt stående militär, numera afliden, hvars redbarhet och åsigter jag mycket värderade, som menade dermed icke detsamma, som jag afsåg, utan ett sådant förslag, som det regeringen framlade för 1875 års Riksdag; och jag befarar, att man ännu den dag, som i dag är, kan spåra, att regeringens föreliggande förslag lutar deråt, ehuru man ännu icke derom har någon visshet. Jag beklagar, att detta nu föreliggande förslag är så dunkelt och hemlighetsfullt, att man icke kan inse, i hvilken rigtning detsamma skall gå. Det är bättre att veta, hvart man ämnar sig, än att icke veta det. Förslaget kan i mina ögon förliknas vid ramen till en stor tafla, eller vid grundläggningen till en stor apparat, om hvars beskaffenhet man ännu ingenting har sig bekant och icke heller vet, hvad densamma skall komma att kosta. Endast ett sådant förslag, som är stödt på rättvisa grunder, kan ingå i det svenska folkets medvetande, men blir

det icke en mera rättvis fördelning af bördorna än föreliggande förslag synes bebåda, så befarar jag, att motståndet ännu länge skall göra sig gällande. Jag skall icke upptaga Kammarens tid vidare, enär det skulle till föga tjena att till allt hvad som redan förekommit göra ytterligare tillägg. Jag skall således icke bemöta den ärade talarens på karlstadsbänken yttrande, att vårt monarkiska land styres af ett despotiskt landtmannaparti, och icke heller skall jag besvara yttrandet af talaren på göteborgsbänken, att det vore samvetslösa tidningsskrifvare, som vållat den i landet rådande förskräckelsen för förslaget m. m.; detta må stå för deras egen räkning. Icke heller vill jag vidare uppehålla mig med yttrandet om det misstroendevotum mot regeringen, som ett afslag å den föreslagna lagen skulle innebära. Jag vill icke vara med om något sådant misstroendevotum; men för sjelfva sakens skull vill jag afstyrka nu föreliggande lagförslag. Jag vill i afseende på regeringen och dess främste man ansluta mig till den uppfattning, som af den ärade talaren på dalabänken uttalades.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag tillåter mig således att, såväl på de af mig i korthet anförda skäl som ock med stöd af hvad i öfrigt anförts, yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts nådiga proposition som å Utskottets förslag.

Herr Gustaf Jonsson: För den som en längre följd af år varit ledamot af denna Kammare och deltagit i Riksdagens förhandlingar, då åtskilliga förslag varit framlagda till försvarets ordnande, kan det nu kännas tröttande att åter igen framkommit ett förslag, som föranledt till oenighet och samma obehagliga strid, som förut gjort sig gällande. Ja, om jag deröfver skulle uttala min innersta känsla, kunde jag icke annat än uttrycka mitt beklagande, emedan jag för min del upprigtigt önskat försvarsfrågans lösning på sådana grunder, att nationen måtte komma till enighet och försvarets betryggande.

Talaren på göteborgsbänken, Herr Dickson, ville gifva oss landtrepresentanter det goda rådet, att vi skulle försöka öfvertyga folket i landet och våra valmän, att det förslag till värnpligtslag, som nu är i fråga, icke borde afskräcka någon för flera års öfning, men jag kan försäkra den talaren, att det går ej så lätt att öfvertyga folket, som han tror, ty om han sjelf skulle göra ett försök i den vägen och uppbjuda all sin förmåga, skulle han troligen finna sig hafva misslyckats. Jag var äfven hemma under påskdagarne och träffade folk, som hade nog gjort sig reda för, hur försvarsfrågan nu står, och på frågor till mig, framstälda rörande värnpligtslagen, sökte jag gifva lugnande svar, men det oaktat genmäldes ett bestämdt missnöje och motstånd i ordalag, dem jag här icke anser mig böra återgifva. För min del vill jag icke använda knektekontrakten eller tydningen af desamma såsom skäl för ett afslag, utan jag har trott att ett tillmötesgående från intressenas båda sidor är det enda möjliga sättet för frågans lösning. Om vi riksdagsmän af allmogen äro i en sådan ställning, att vi förmå bära rust- och roteringsbördan jemte en utsträcktare värnpligt, så representera vi en samhällsklass af mindre hemmansegare, som icke förmå det. För dessa, synnerligast dem, som hafva sina små jordlotter inom de fattiga och magra provinserna, är skattebördan, som årligen fram-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

kallar en ökad skuldsättning, redan förut tung nog. Detta är en omständighet, hvartill vi också måste taga hänsyn.

Beträffande utvandringen från landet, hvarom här i Kammaren så mycket talats, vill jag för min del ännu ej tillmäta densamma den betydelsen, att den härleder sig af fruktan för värnpligtslagens antagande; det är väl, efter mitt förmenande, hufvudsakligast det bristande förvärfvet, som är orsaken dertill; ty vore ställningen här i fosterlandet för dem gynsammare än den nu är, torde måhända lusten för många att söka sin lycka på andra sidan oceanen icke blifva så stark som nu.

Då man sväfvar i ovisshet om hvad följderna skulle blifva, i händelse den nu föreliggande värnpligtslagen blefve antagen, och på hvilka grunder en blifvande arméorganisation skulle komma att utvecklas, är det som jag, lika med många föregående talare, nödgas instämma i yrkandet om afslag på såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Herr Westerdal: Jag skall endast i största korthet tillkännagifva, att, jemte det jag i hufvudsak instämmer i Herr Liss Olof Larssons yttrande, jag förenar mig med dem, som yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Herr Danielson: Jag begärde ordet endast för att få till protokollet antecknade några få ord. Här har blifvit af en och annan talare antydt, att jag skulle vara den inom Kammaren, som minst skulle personligen vörda Herr Statsministern, och att jag i mitt förra yttrande skulle sagt något ord, som kunde tydas derhän. Jag får säga, att om så är, jag icke fält de orden efter lång och mogen öfverläggning eller med afsigt att träda grannlagenheten för nära, utan bör ett sådant ord i mitt yttrande då få tillskrifvas en måhända för varm fosterlandskärlek. Jag har velat säga detta, på det ingen skall tro annat än att jag hyser den största högaktning för denne man hvad hans person beträffar och att jag alltid skall göra det. Jag ber, som sagdt, att få till protokollet antecknadt, att jag alltid med högaktning skall vörda de lagrar, han skurit i svenska folkets historia, och jag skall uppmana mina barn att göra detsamma.

Herr Borg: I fall jag trodde att ett afslag skulle försvåra eller fördröja den stora försvarsreformen, skulle jag ej ett ögonblick tveka att deråt gifva min röst; men då jag tvärtom hyser den öfvertygelsen, att ett afslag snart skall framkalla ett mognare och bättre förslag, måste jag rösta mot föreliggande förslag.

Min åsigt i frågan ber jag få motivera sålunda:

Enär den försvarsorganisation, som kan komma att af nationen antagas, ännu är oafgjord till omfång och beskaffenhet, finner jag en värnpligtslag sådan, som den nu framlagda, innehålla både för mycket och för litet samt sålunda vara olämplig. Jag finner den vidare vara olämplig i afseende på tiden för dess framläggande, alldenstund nationen snart väntar resultatet af skattereglerings komiténs verksamhet samt af det väckta förslaget om Riksdagens delaktighet i krigslagstiftningen

och emedan den icke befrämjar indelningsverkets och grundskatternas aflösning. Jag anser ock, att lagen bort föregås af en tidsenlig mildring i krigslagarne, öfver hvilka Kongl. Maj:t ännu ensam bestämmer, äfvensom slutligen att förslag om den politiska rösträttens utsträckning och jemkning i den kommunala hade bort föregå förslag om ökade förpligtelser för flertalet af nationens myndige män. På dessa grunder yrkar jag afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som å Lag-Utskottets utlåtande.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr Sven Andersson: Då nu redan 150 talare före mig haft ordet, så kan det icke falla mig in att ytterligare förlänga diskussionen i denna fråga, utan ber jag endast att, instämmande i Herrar Hedlunds och Liss Olof Larssons yttranden, få yrka rent afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som å Utskottets förslag. Jag gör detta så mycket hellre, som detta förslag icke i något hänseende står i öfverensstämmelse med den af Riksdagens båda Kamrar gemensamt godkända och år 1873 aflåtna skrifvelse i ämnet. Dessutom kan jag icke begripa att regeringen den ena gången efter den andra framlägger förslag i denna vigtiga och svårlösta fråga, utan att en enda gång gå i den rigtning för frågans lösning, som af denna Kammares majoritet begärts och här på det mest tydliga sätt ofta blifvit uttalad. Vidare anser jag det i högsta grad oklokt att vilja uppställa stora arméer, så länge vi icke ens hafva penningar tillräckligt, för hvilka vi kunna öfva den armé vi nu hafva, utan år efter år jemt laborera med stor statsbrist, till hvars betäckande antingen förhöjd bevillning eller utländska lån måste upptagas i och för dess fyllande. Under sådana omständigheter, och då jag dessutom alltid ansett för en galenskap, att mindre och fattiga länder öfveransträngа sig med att under fred uppställa och underhålla stora arméer, må ingen förundra sig öfver, att jag yrkar afslag å detta Utskottets betänkande, som nu föreligger till afgörande.

Herr Nils Nilsson i Espinge: Icke heller jag vill vid denna sena timme länge upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att, med åberopande af de skäl, som i detta afseende blifvit anförda, yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets föreliggande förslag.

Herr Anders Fredrik Pettersson: Jag har icke något nytt att lägga till hvad som redan är sagdt, men ber endast att få gifva för Kammaren tillkänna, att jag förenar mig med dem, som yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts som Utskottets förslag.

Herr L. J. Larsson: Af den diskussion, som här blifvit förd i denna fråga, torde man kunna finna att största delen af svenska folket ej önskar försvaret bygdt uteslutande på allmän värnpligt, utan på en rättvist underhållen stam och beväring.

I det klander, som låtit sig förnimmas mot såväl landtmannapartiet som mot den motsatta sidan, vill jag ej taga del, icke heller i klandret mot regeringen och allra minst mot regeringens främste man; ty af hans blick kan man finna, att der inom finnes en ädel

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

själ; men till biskopen på karlstadsbänken vill jag deremot rigta några ord, äfven om de skulle vara afvikande från ämnet. Han talade om söndringen inom landet och nämnde i sammanhang dermed, att man döpte barn, utdelade nattvarden och förrättade vigsel. Jag vill fråga den värde talaren, om icke denna söndring härleder sig derifrån, att det gamla presterskapet icke tillfyllest vårdat sig om sin hjord, utan mera eftersträfvat denna verldens goda än tänkt på de pligter, deras embete dem pålade, hvilket åter föranledde tillkomsten af den Evangeliska fosterlandsstiftelsen, som började utsända kolportörer i landet, som åtminstone för presterskapet borde innefatta ett — *gif akt!*

En talare på göteborgsbänken, Herr Sjöblom, talade om vår värsta fiende, men han glömde dervid att nämna äfven en annan svår fiende, nemligen den, som vill hafva ett försvar på andras bekostnad och för intet.

Jag anhåller om afslag å såväl Kongl. Maj:ts som Lag-Utskottets betänkande.

Herr Stormats Mathias Olsson: Jag skall icke besvära Kammaren med något långt anförande, utan inskränka mig till att instämma med Herr Liss Olof Larsson i hans på förmiddagen hållna yttrande samt tillika anhålla att få till protokollet antecknadt, att jag för min del yrkar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Herr Bälter Sven Ersson: Jag skall endast bedja att få tillkännagifva, att jag hufvudsakligen instämmer i det af min länskamrat Herr Liss Olof Larsson på förmiddagen afgifna yttrande, isynnerhet i dess senare del. Deraf följer, att jag vid afgörande af denna fråga kommer att votera mot det af Lag-Utskottet tillstyrkta lagförslaget.

Herr Abr. Rundbäck: Sedan, som det tyckes, nästan alla Kammarens ledamöter, antingen genom att sjelfva taga till ordet eller genom att instämma med andra, vilja tillkännagifva sin åsigt i denna fråga, har jag efter lång tvekan sent omsider äfven ansett mig böra begära ordet. Jag hade nemligen tänkt att i denna fråga tiga, dels derför att, oaktadt allt hvad man från olika håll gjort för att blåsa upp frågan och öfverdrifva dess betydelse, jag dock icke kunnat uppdrifvas till något varmare intresse hvarken för eller mot saken, och dels derför att jag är nog lycklig att veta, det mina åsigter i försvarsfrågan äro så väl kända både inom Kammaren och af mina kommittenter, att jag icke för att härom upplysa haft anledning begära ordet. Att jag det oaktadt nu uppträder, har sin anledning deri, att jag ville tillkännagifva, huruledes inför mig försvarsfrågans ställning gestaltar sig inom en eller annan timme härefter, en ställning som synes mig innebära åtskilliga intressanta pointer.

Sedan regeringen på grund af Riksdagens uttalanden vid 1871 års urtima riksdag och i kompromissen 1873 på ett loyalt sätt sökt att på *den rena värnpligtens grund* lösa försvarsfrågan, år 1875 genom att på en gång få en sådan försvarsorganisation till stånd och, sedan det misslyckats, år 1877 genom att söka få reformen genomförd, steg

för steg under en längre tidrymd, samt, sedan äfven detta misslyckats, genom att *nu* blott framlägga grunden till värnpligtssystemet, utan att vidare framställa några anspråk på nationen, så, om äfven detta försök misslyckas, såsom jag med en till visshet gränsande sannolikhet förmodar, må jag säga, att det fälda uttrycket, att vederbörandes uppfinningsförmåga att på denna väg lösa försvarsfrågan är uttömd, måste anses fullt befogadt. Det återstår då, synes det mig, för regeringen ingenting annat, om den vill göra något för försvaret, än att återgå till försök att lösa frågan på den gamla grunden, den, såsom jag anser och alltid ansett, enda möjliga för frågans lösning. Och att det just är landtmannapartiet — detta parti, som ifrigast uppträdt mot indelningsverket och genom sina uttalanden vid 1871 och 1873 års riksdagar inledt regeringen på den nya banan — hvilket nu sålunda drifver regeringen tillbaka till de Abelinska grundsatserna, det kan jag från min ståndpunkt icke finna annat än i högsta grad glädjande. Med nöje har jag äfven läst i tidningarnes referater, huruledes betydande stämmor i Medkammaren, deribland från sådana, som anses hafva deltagit i grundande af 1873 års kompromiss, förklarat, att, om denna värnpligtslag faller, så återstår för dem ingenting annat än att gå tillbaka förbi kompromissen till den indelta armén och det gamla försvarssystemet. Och jag må slutligen säga, att det varit med sann glädje jag i dag på förmiddagen af en talare på stockholmsbänken i hans briljanta anförande sett en hand sträckas från det sällskap han tillhör och som består af mycket varma vänner till vårt försvar, till den indelta arméns vänner, en hand som af dessa helt visst med nöje skall mottagas.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Det är således förhoppning om, att de krafter, som förut kämpat mot hvarandra på den allmänna värnpligtens mark, hädanefter komma att kämpa sida vid sida med hvarandra på den gamla grunden under ledning af regeringen sjelf. Och då tänker jag, att de organ inom pressen, som nu stå emot hvarandra, äfven skola enas om samma lösning af försvarsfrågan. Men detta är icke nog. Genom landet går en strömning mer stark än någon annan, nemligen att bygga försvaret på den gamla grunden, med iakttagande af blott *ett* vilkor, som jag senare skall komma till. Och om alla dessa krafter förenas i samma rigtning mot samma mål, så torde det blifva svårt för det sydsvenska rusthållareintresset, som hittills beherskat försvarsfrågan, att längre hålla emot. Ty mister det intresset den välvilliga regering, som hittills gått dess önskningar till mötes, upplöses den onaturliga förbindelse, som egt rum mellan värnpligtens vänner och detta intresse, och om slutligen det kommer att sakna såsom bundsförvandt den allmänna oviljan hos folket mot den rena värnpligten, ifall denna öfvergifves såsom grund till vårt försvar, så synes det mig temligen säkert, att nämnda intresse med sina hittills högljudda och katiga anspråk måste taga skeden i vackra handen.

Vid den snart förestående begrafningen af värnpligtslagen står jag derför icke och sörjer, såsom de der intet hopp hafva; tvärtom tror och hoppas jag, att sedan äfven detta förslag blifver jordadt, försvarsfrågan skall uppstå till ett bättre, till det rätta lifvet.

Jag ser icke heller, att regeringen har så stora skäl att sörja

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

öfver det föreliggande förslagets öde. Ty först och främst har regeringen icke gjort annat än sin skyldighet, och när man har gjort den, behöfver man icke förebrå sig någonting, och för det andra får jag säga, att det synes mig bättre, att regeringen kört fast nu, än om den vält med lasset längre fram eller nästa gång, när det blir fråga om att öka öfningstiden. Ty för en värnpligtsarmé *utan* stam måste stora anspråk ställas på öfningen, och att dessa anspråk framdeles skulle blifva tillbakavisade, anser jag så gifvet, som att jag står här och talar. Slutligen tror jag, att situationen hädanefter skall för regeringen blifva särdeles gynsam derigenom att, om regeringen kommer fram med ett förslag, bygdt på den gamla grunden — indelt stam och beväring med måttligt utsträckt öfningstid — ett sådant förslag utan tvifvel skall i hela landet helsas med bifall och glädje, helst landet derigenom kommer att befrias från den förskräckelsens mara, för allmänna värnpligten, som nu rider det. Ja, jag vågar till och med tro, att största delen äfven af rust- och rotehållarne skall med bifall helsa ett sådant förslag, men *märk väl!* jag kommer nu till det förut antydda vilkoret, *endast under den bestämda förutsättning*, som flere talare under debatten framhållit, *att bördorna för den indelta stammen blifva fördelade, så att rust- och rotehållarne icke ensamma skola bära dessa bördor, utan att äfven de öfriga samhällsklasserna skola verksamt bidraga till stammens underhåll.* Man må nemligen hafva hvilka åsigter som helst om knektekontrakten, så måste det dock erkännas såsom rätt och billigt, att, ifall man vill pålägga rust- och rotehållarne ökade skyldigheter med afseende å *beväringen* i likhet med öfriga samhällsklasser, dessa samhällsklasser då äfven böra åtaga sig ökade skyldigheter i afseende å *indelta stammens* upprätthållande. Och om detta sker efter en af tidsförhållandena påkallad rättvis likställighets grundsats, så tror och hoppas jag förvisso, att försvarsfrågan inom en icke alltför aflägsen tid skall blifva löst på det enklaste, billigaste och tillika folkligaste sättet, och att vi efter det rena värnpligtssystemets fall skola inom en timme eller par stå nämnda lösning mycket närmare än i närvarande ögonblick. — Så der, mine Herrar, betraktar jag den närvarande situationen, och derför kommer jag visserligen icke att sörja öfver, att den föreliggande frågan nu faller.

Häruti instämde Herr *C. Ekman.*

Herr Johannes Bengtsson: Jag är förekommen af Herr Ola Andersson, med hvilken jag på det lifligaste instämmer, och jag yrkar afslag både å Kongl. Maj:ts proposition och Lag-Utskottets förslag i dess helhet.

Herr Themptander: Då jag icke eger några särskilda insigter i detta ämne och följaktligen icke kan göra anspråk på, att ett yttrande af mig kan tjena till en närmare belysning af detsamma eller till vägledning för andras omdöme, hade jag icke tänkt begära ordet i denna fråga, men då diskussionen allt mer och mer antagit karakteren af en öppen votering, har jag så mycket hellre ansett mig böra

i största korthet motivera det votum, jag här kommer att afgifva, som jag icke förut såsom representant haft tillfälle att uttala mig i försvarsfrågan.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Gälde frågan nu att definitivt besluta en försvarsorganisation, byggd på allmänna värnpligtens grund, då skulle jag, det erkänner jag, rygga tillbaka för att medverka till ett sådant beslut, åtminstone till dess jag blefve öfvertygad om, att frågans lösning på hvarje annat sätt vore omöjlig. Gälde det att öka de förpligtelser i fredstid, som äro förbundna med den nuvarande beväringsinstitutionen, skulle jag likaledes tveka att bidraga till ett beslut derom, enär jag anser det vara hvarken billigt eller lämpligt att ålägga dem, som nu bära rust- och roteringsbesvären, ökade skyldigheter under fredstid för landets försvar, innan man enats om ett beslut, som kan bringa frågan om indelningsverkets upphörande i dess nuvarande form till en lösning, som jag för min del anser synnerligen önskvärd, för att vi icke må äfventyra att den lugna utvecklingen af våra inre politiska förhållanden förryckes och för att vi icke må uppoffra möjligheten och gagnet för fäderneslandet af en samverkan mellan krafter, som nu splittras i följd af olika uppfattning af de på dagordningen stående skattefrågorna. Men, mine Herrar, här gäller det hvarken att besluta en försvarsorganisation, uteslutande byggd på allmän värnpligt, ej heller att under fredstid öka skyldigheten att deltaga i landets försvar, utan det gäller endast en utveckling af vår nuvarande beväringsinstitution i en utsträckning, som måste anses behöflig äfven af dem, som i likhet med mig helst önska se försvaret grundadt på stam och beväring — kostnaderna för stammen må komma att utgå efter andra grunder än de för närvarande bestämda. Här gäller icke heller att öka skyldigheterna i fredstid, ty om också första uppbådet skulle innefatta en åldersklass utöfver de nuvarande beväringsklasserna, så motsvaras denna tillökning af det vederlag, som består deri att öfningstidens längd fastläses genom lag, ett vederlag så stort, att man till och med skulle kunna ifrågasätta, huruvida icke derigenom i visst afseende en del af vårt lands nuvarande försvarskraft blifvit i någon mån uppoffrad.

Den utveckling af beväringsinstitutionen, förslaget enligt mitt förmenande innefattar, skulle ega sin tillämpning endast för krigstid, och för skyldigheten att då i större utsträckning än nu deltaga i landets försvar tror jag icke någon vill rygga tillbaka; inför denna skyldighet lärer talet om alla skatteförhållanden tystna. Nu säger man visserligen, att denna skyldighet framstår såsom en bjudande nödvändighet i farans stund och att man icke behöfver särskildt lagstifta derom. Ja, jag erkänner villigt, att skulle vi med afseende på försvarsväsendets ordnande aldrig komma längre än till den punkt, på hvilken vi efter ett bifall till denna lag skulle befinna oss, då vore i sanning icke mycket vunnet, men deraf följer ej, att förslaget icke ändock eger sin ganska stora betydelse. Det afser att bringa reda och ordning i fråga om utgörande af den beväringspligt, som redan finnes, det lär oss känna de krafter, öfver hvilka vi i farans stund kunna disponera samt anvisar den nödiga formen för att vid behof kunna ordna sammandragningen af dessa försvarskrafter, och betydelsen af förslaget i detta hänseende lärer väl ingen bestrida. Förslaget medför dessutom äfven

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

andra fördelar, hvilka under diskussionen blifvit framhållna, hvarför jag icke behöfver nu upprepa dem. Men härtill kommer en annan sak, på hvilken jag, i likhet med en högt ärad talare på denna bänk, som nyss yttrade sig, måste lägga en ganska stor vigt just i följd af den här förda diskussionen, den betydelse nemligen förslaget eger såsom uttalande grundsatsen om en utsträckt skyldighet för en hvar att deltaga i landets försvar.

Då man under dessa dagars diskussion hört talas om den oro, som detta förslag skulle framkallat i landet, vågar jag hemställa, hvilken oro skall icke alstras i sinnena *då*, när representationen, efter ett afslag nu, framdeles skall stå inför den af alla erkända nödvändigheten att votera en lag, man må nu kalla den bevärings- eller värnpligtslag, som icke endast skall stadga samma skyldighet att i krigstid deltaga i landets försvar, som här är i fråga, utan derjemte införa ökade öfningar och således i fredstid pålägga landet ökade bördor? Man kan icke säga att denna oro skall då blifva mindre, derför att man samtidigt kommer med förslag till lösning af de stora skattefrågorna, ty vill man säga det, så har man ock inskränkt dimensionerna af den nu så mycket omordade oron. Den skulle ju i sådant fall förefinnas endast hos dem, hvilka nu drabbas af grundskatter och indelningsverk.

Det har under Lördagens och denna dags diskussion blifvit sagdt, att denna fråga fått större dimensioner i följd af den uppfattning af densamma, som uttalats från regeringens sida. Jag vill säga, att frågan blifvit större, eller rättare att dess afgörande fått en ökad betydelse just i följd af det tal, som här förekommit om den oro, som detta förslag skulle hafva framkallat i landet, och likasom jag instämmer med den ärade talaren på göteborgsbänken deri, att den, som i likhet med hvar och en af oss måste inse, att denna oro härleder sig från obekantskap med eller missförstånd om förslagets verkliga innehåll, äfven bör vara angelägen, att, i hvad på honom ankommer, söka skingra ett sådant missförstånd och en sådan oro, i stället för att åberopa den såsom en berättigande anledning till afslag å det föreliggande förslaget, så får jag också säga, att just det myckna talet om denna oro, derest det skall förtjena något afseende, äfven bör utgöra för representationen en maning att låta sig angeläget vara att så snart som möjligt få i lag uttalad grundsatsen om en utsträckt värnpligt, för att, till förekommande af än större oro i framtiden, då frågan skall återkomma, i tid vänja föreställningssättet i landet dervid att, när det gäller landets försvar, får man icke nöja sig med det allmänna talet om fosterlandskärlekens frivilliga offer i farans stund, utan att försvaret ålägger landets söner skyldigheter och att för dessa likasom för andra medborgerliga skyldigheter måste i landets lagar gifvas uttryck.

Jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Herr *Appelberg* instämde med Herr Themptander.

Herr Lindmark: Ehuru jag icke har synnerligen mycket att tillägga, kan dock äfven jag känna ett behof att uttala min ställning till frågan, ty jag instämmer helt och hållet uti den siste talarens ytt-

rande, att just diskussionen gjort denna fråga, som till en början föreföll mig liten nog, stor.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Skälen hvarför jag kommer att rösta för denna lags antagande äro, utom det att den skulle bringa ordning och reda bland de värnpligtiges leder, äfven det, att den skulle stäfja det alltmer omkring sig gripande förakt för genom lag fastställda pligter, den nihilism och likgiltighet för landets försvar, som allt mer gör sig gällande, samt att den skulle väcka till lif känslan hos folket af skyldigheten att med sin person bidraga till fosterlandets försvar. Faran för en sådan nihilism tyckes mig tydligt framgå af hvad en föregående ärad talare, som i denna fråga fört majoritetens talan inom Lag-Utskottet, har yttrat: att han skulle vara böjd att bifalla lagen, om han kunde inse att någon fara vore för handen. Det ligger fara nog i den allt mer omkringgripande liknöjdheten för de personliga pligterna, när det gäller landets försvar, och det är för att väcka landets befolkning ur liknöjdhetens sömn, som det är af vigt att lagen blir antagen.

Ju flera gånger försvarsfrågan faller, dess större och mera påträngande blir nödvändigheten af dess snara lösning. Det går ingalunda an att, såsom en del personer söka göra, draga fram en mängd andra frågor framför försvarsfrågan, ty denna fråga måste ställas främst af alla.

I det öfriga Europa stå alla makter beväpnade intill tänderna, och man kan hvarje ögonblick vänta att få höra larmtrumman gå. Att i en sådan tid få utaf personer, som borde veta bättre, höra sådana yttranden som att vårt säkraste försvar ligger i en »höfvisk politik» och att ingen skall »skrämma oss till fosterlandskärlek», det är i sanning sorgligt.

Jag har härmed velat tillkännagifva de skäl, hvarför jag yrkar bifall till förslaget. Inga vidare bördor under fredstid och ingen utsträckt öfningstid begäres. En utsträckt värnpligt måste ju dock nödvändigt ligga till grund för hvarje arméförslag, äfven om man, såsom Herr Rundbäck förordat, återgår till indelningsverket som stam. Hufvudsaken är nu, att känslan af pligt att värna landet inplantas hos folket, och då denna uppfostran säkerligen kommer att kräfva sin tid, ligger häri ett hufvudskäl för lagens antagande.

Jag har visserligen ingen politisk skarpblick, men jag tror dock att majoriteten i denna Kammare handlar oklokt uti att nu afslå denna lag. Den skulle genom antagandet af detta förslag få en trumf på hand, som kunde användas vid fråga om framtida reglering af de nuvarande skatteförhållandena. Nu deremot förutser jag, att vi gå till mötes en tid af ännu starkare split och oro.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Asklöf: Jag skall bedja att få tillkännagifva, att jag instämmer med dem, som yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer: Den långa öfverläggningen har, såsom här redan blifvit sagdt, antagit egen-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

skapen af en öppen votering, hvars utslag redan fallit. Med tanken på det inflytande utgången sannolikt kommer att utöfva på den politiska ställningen, kan jag icke undertrycka en känsla af vemod. Men för min person känner jag mig lättad från en tung börda.

Om regeringen hade mött ett så stort förtroende, att detta förslag blifvit antaget, skulle jag ansett mig förpligtad att egna mina återstående krafter till att föra framåt de stora, svårlösta frågor, som ligga oss alla om hjertat. Inom några ögonblick är jag väl löst från en sådan förbindelse, och jag skall då begära att få nedlägga ett embete, i hvilket jag ingenting förmår uträtta.

Det är mig kärt att bland mina intryck från denna Kammare få medtaga minnet af en personlig välvilja, hvarpå jag här städse och senast i dag fått mottaga bevis. Historiens dom skall icke heller fälla mig att icke hafva menat väl med Sveriges allmoge; och jag vet med mig sjelf, att jag menat bäst, då jag sagt dess målsmän hvad jag trott vara *sanningen*.

Herr Jöns Rundbäck: Då jag icke finner lämpligt att vid behandlingen af denna paragraf vidhålla mitt förut framstälda yrkande om ett motiveradt afslag, vill jag be att nu få återtaga detsamma, hvarvid jag likväl förbehåller mig att vid föredragning af ingressen till lagförslaget få ånyo framlägga samma yrkande.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har icke begärt ordet för att vederlägga hvad som under debatten blifvit framstäldt emot mig och de med mig liktänkande, utan anledningen dertill var ett yttrande af en talare på göteborgsbänken. Jag behöfver icke säga mera, än att han anförde det historiskt bekanta uttrycket »äfven du, min Brutus!» Dessa ord, som fäldes af en statens styresman till en af hans vänner, som i spetsen för en del andra ville anfalla och till och med mörda honom, antyda på ett personligt anfall, ja, ett mord; och jag har velat mot detta uttalande, nu rigtadt mot landtmannapartiet, nedlägga min protest.

Jag är förvissad derom, att om det gälde ett personligt anfall emot Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer, så skulle icke Sveriges bönder vara de sista att värna hans person; ty dertill stå de icke allenast i allt för stor tacksamhetsskuld till mannen, utan hafva ock allt för stor vördnad för honom.

Detta å ena sidan och beträffande talet om det personliga anfallet. Men å andra sidan måste jag också säga, att skola vi hafva fullt skäl att vara tacksamma för hvad som är gjordt, så bör hvar och en ega rätt att fritt uttala sin mening och handla derefter, isynnerhet då det gäller en stor fosterländsk fråga. I annat fall vore representationsreformen icke mycket att tacka för. Jag är för min del Herr Statsministern tacksam för hvad han uträttat den tid han stått i spetsen för regeringen och vill ej tro, att det tillgörande, som kunnat eller kan ske från landtmannapartiets sida i denna fråga, varit eller är personligt mot honom. Hvar och en har uppfattat denna fråga som en stor fosterländsk fråga och ur denna synpunkt, som jag i anseende till hvad som förekommit i saken anser såsom den enda rätta,

vill man icke i en så maktpåliggande angelägenhet af konsiderationsskäl falla undan, ehuru man högt vördar Herr Statsministern personligen. I alla fall uttalar jag högt *min* vördnad och tacksamhet för hvad Herr Statsministern gjort för Sveriges folk, detta gent emot uttalandet från göteborgsbänken.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

I detta yttrande förenade sig Herrar *J. Andersson* i Jönvik och *J. E. Johansson* i Forneby.

Herr Lundegård: Jag ber endast få tillkännagifva, att jag i den slutliga omröstningen kommer att yrka bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de gjorda yrkandena, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till den under föredragning varande paragrafen som ock på afslag dera; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller 1 § i det förslag till lag om allmänna värnpligten, som Lag-Utskottet i dess Utlåtande N:o 23 framlagt,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit nämnde paragraf i förevarande lagförslag.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, utföll med 75 ja mot 121 nej; hvadan Kammaren beslutit i enlighet med nej-propositionen.

Mot det sålunda fattade beslutet anmäldes reservation af Grefve *Björnstjerna.*

Vid föredragning derefter af öfriga paragrafer i det föreliggande lagförslaget, blefvo desamma, hvar efter annan, på derom af Herr Nils Petersson framstäldt yrkande, af Kammaren afslagna; hvarpå jemväl lagförslagets rubrik föredrogs och afslogs.

Utskottet hade *inledt* sitt ifrågavarande, genom Kammarens beslut förkastade lagförslag med en så lydande *hemställan:*

»det ville Riksdagen, med förklarande, att Kongl. Maj:ts föreliggande nådiga propositioner icke kunna i oförändradt skick bifallas, för sin del, med upphäfvande *ej mindre* af Kongl. kungörelsen angående den allmänna beväringen den 13 November 1860, förutom stadgandena i dess 5 och 39 §§, *än ock* af alla andra angående den allmänna beväringen meddelade, mot denna lag stridande bestämmelser, med un-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

dantag allenast af den i Kongl. kungörelsen den 11 Augusti 1863 medlem af frivillig skarpskytteförening medgifna befrielse från första årets vapenöfning, antaga följande» (lag om allmänna värnpligten).

Sedan nämnda hemställan, enligt den antagna föredragningsordningen, nu föredragits, lemnades ordet till

Herr Jöns Rundbäck, som yttrade: Då nu Kammaren afslagit föreliggande förslag till lag om allmänna värnpligten, är det gifvet, att ingressen äfven måste afslås, hvarom jag ock ber att få göra yrkande. Men jag anser det icke vara rigtigt eller värdigt, att icke Riksdagen lemnar Kongl. Maj:t ett svar på det stora arbete, som — man måste erkänna det — blifvit å förslaget nedlagdt; och då jag dessutom tror, att försvarsfrågan genom 1875 och 1878 årens förslag blifvit förryckt från sin egentliga bestämmelse, så att det är svårt att för framtiden veta hvad Kammaren vill, har jag försökt sammandraga åtminstone de hufvudpunkter, hvarom man hittills någorlunda enats. Jag anser, att Kongl. Maj:t bör erhålla ett motiveradt svar, och jag tager mig derför friheten att, då jag nyss återtog detta mitt förslag, nu åter framlägga detsamma. Jag har visserligen icke stor utsigt att vinna framgång för detsamma, men jag har velat hafva det i protokollet infördt. Mitt förslag till svar å Kongl. Maj:ts proposition, som jag nu ber att få uppläsa, lyder sålunda:

Kammaren — som erkänner *att* verksammare föreskrifter, än för närvarande finnas, erfordras med afseende på beväringens redovisning *och att* beväringsinstitutionen bör utvecklas för åstadkommande af ett efter landets förhållande och tillgångar afpassadt starkare försvar, *äfvensom att* regeringen genom framläggande för Riksdagen af förevarande värnpligtslag varit ledd af goda afsigter — anser sig likväl icke kunna för närvarande antaga föreliggande lag om allmänna värnpligten, alldenstund bestämmelserna i densamma om den effektiva beväringens åldersklasser i första och andra uppbådet måste blifva beroende af en blifvande försvarsorganisation, om hvars beskaffenhet ännu ingenting är kändt eller bestämdt; och som den allmänna meningen inom landet icke är för en försvarsorganisation byggd uteslutande på värnpligtens grund, utan för bibehållande af en stamtrupp vid sidan af beväringen, på det dennes öfningar icke må behöfva utsträckas alltför mycket, och då vid en blifvande ny försvarsorganisation det oeftergifliga vilkor måste iakttagas, att kostnaderna för landets försvar på ett rättvist och likställigt sätt fördelas på alla samhällsklasser; så har Kammaren, i afvaktan på ett förslag till reform af vårt försvar på sådant sätt och i sådan rigtning, nu desto mindre ansett sig kunna antaga föreliggande lagförslag, som antalet åldersklasser i beväringens första och andra uppbåd, med en sådan anordning af vårt försvar, bör kunna inskränkas.

Jag anhåller vördsamt om proposition å detta mitt förslag.

Herr Ola Månsson: Jag har egentligen begärt ordet för att yrka afslag å den föredragna ingressen. Det är naturligt att, sedan Kammaren afslagit föreliggande lagförslag, det icke erfordras någon ingress.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Hvad det af Herr Jöns Rundbäck väckta förslag angår, så vet jag ej, om det icke är att anse såsom en ny motion; och är det så, skulle jag yrka på bordläggning. Men jag tror emellertid, att hans förslag icke kan stå tillsammans med hvad som förekommit under behandlingen af denna lag, utan yrkar jag derför rent afslag å hans framställning.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Jag kan icke finna annat än att Herr Rundbäcks förslag är ett återupptagande af ett redan förut afgjordt ärende. Då icke blott 1 § i lagförslaget, utan äfven de följande paragraferna blifvit behandlade och afslagna, så kan jag icke se, att Kammaren till hvad sålunda skett nu efteråt kan foga något motiveradt uttalande.

Jag kan således icke annat finna än att Kammaren måste afslå Herr Rundbäcks förslag.

Herr Johannes Jonson: Då jag på förmiddagen hade ordet, framhöll jag det olämpliga deri, att Utskottet skulle lemna svar på en fråga, som icke var framställd, likasom jag ock icke fann det skäligt att antaga Herr Rundbäcks förslag, allra helst så der på rak arm, utan att hafva haft tillfälle att närmare granska detsamma. Jag yrkar nu afslag såväl å ingressen som Herr Rundbäcks förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Detta mitt förslag till motiveradt afslag framstälde jag redan i Lördags och då vid föredragning af 1 § af Lag-Utskottets nu ifrågavarande utlåtande, samt ansåg mig hafva full rättighet dertill. Att jag sedan återtog förslaget, var en följd af den ordning i afseende å föredragningssättet, som Kammaren beslöt, och hvarigenom redan vid föredragningen af 1 § förslaget i dess helhet fick diskuteras. Det af mig nu väckta förslaget är ingalunda någon ny motion, utan endast ett svar å en af Kongl. Maj:t framstäld proposition; och jag yrkar derföre fortfarande bifall dertill. Väcker emellertid förslaget motstånd hos Kammaren, skall jag icke besvära med någon votering. Jag har endast velat få i protokollet infördt en antydan om huru jag ansett man bör gå till väga i denna sak.

Herr Carl Ifvarsson: Jag anser icke, att Herr Rundbäcks förslag grundlagsenligt kan upptagas. Det afser ett motiveradt afslag å ett betänkande och förslag, som Kammaren redan helt enkelt utan all motivering förkastat. Då saken således är afgjord, utan att Herr Rundbäcks förut under diskussionen gjorda framställning kommit under proposition, anser jag, som sagdt, att dess vidare upptagande är stridande mot grundlagen. För öfrigt finner jag det alldeles olämpligt att komma fram med ett motiveradt afslag, sedan Kammaren redan fattat sitt beslut.

Jag hemställer således om afslag; det är det enda man kan göra.

Herr Jöns Rundbäck: Då man fruktat att detta förslag skulle gå öfver det beslut, Kammaren redan fattat, så vill jag icke vara envis

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

att fasthålla min begäran om proposition derå, utan begär blott att det må få inflyta i protokollet för min räkning.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad; hvarefter Kammaren afslog Utskottets under föredragning varande hemställan.

Slutligen blef utlåtandets *andra punkt* föredragen samt Utskottets deruti gjorda hemställan lagd till handlingarne.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $^{3}/_{4}$11 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.

Stockholm, Ivar Hæggströms Boktryckeri, 1880.